

2003 ELSA AVRUPA GENÇ HUKUKÇULAR DERNEĐİ
ORD. PROF. DR. HIFZI VELDET VELİDEDEOĐLU
KURGUSAL DURUŞMA YARIŞMASI
BİRİNCİSİ

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ HUKUK FAKÜLTESİ TAKİMİNİN
DAVA DOSYALARI*

Hazırlayanlar

Selda SÜEL / Şafak EVRAN / Zelha YALDIZ
Doğuş Taylan TÜRKEL / Pınar ÇİFTÇİ

O L A Y

“Vent Kuluçka Nem Modülü”, kuluçka makinelerinde nem kontrolü problemini çözen ve Fransa ile Türkiye’de **NATURE** isimli bir Fransız firmasına ait patent haklarıyla koruma altına alınmış bir araçtır. **NATURE** Türkiye’de Vent Kuluçka Nem Modüllerinin Marmara ve İç Anadolu bölgelerinde satışı için **OVA** Çiftlik Araçları A.Ş. ile, Ege ve Akdeniz bölgelerinde satışı için ise **EGE** Çiftlik Araçları A.Ş. ile inhisari satış lisansı sözleşmeleri yapmıştır. Lisans sözleşmelerinde yer alan hükümlere göre:

(1) Lisans alanlar, kendi lisans bölgeleri dışından gelen ürün taleplerini hiç bir şekilde karşılamayacaklardır.

* Yarışma hakem heyetinin incelemesinden geçen bu metin, daha önce Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi’nin 2003/3-4 sayılarında yayınlanmıştır.

(2) Lisans alanlar ürünün satışını sağlamak üzere kendi lisans bölgeleri dahilindeki şehirler için, uygun gördükleri kişilerle alt satış lisansı sözleşmeleri akdetmeye yetkilidirler.

(3) Nem modüllerinin kurulumu lisans ya da alt lisans alanların alıcılara sunacakları, satışa refakat eden hizmetler içinde yer almaktadır ve kurulumun lisans sözleşmelerine ekli listelerde belirtilen teknik kurallara göre yapılması gereklidir.

Modüllerin lisans alanların depolarına ulaştırılmasını takiben, İtalya'da tarım ve hayvancılık araçları ithalatı yapan **ROZA** adlı bir şirket **OVA** ile temasa geçerek, Vent modüllerinin İtalya'da bulunmadığını ve parça başına satış fiyatı Avrupa piyasasından daha düşük belirlenmek şartıyla modüllerin önemli bir kısmını satın almak istediğini belirtir. **OVA**'nın bu teklifi kabul etmesinden sonra taraflar arasında satış sözleşmesi yapılır ve **ROZA**, satın alarak İtalya'ya getirttiği modülleri, kurulumda uyulması gereken teknik kuralları belirten, **OVA**'dan sağladığı listelerle birlikte kendi yetkili satıcılarına gönderir.

Vent modüllerinin kendi lisans bölgesinde bulunan şehirlerde satışını sağlamak için alt lisans ilişkileri kurmak isteyen **EGE**'nin bu amaçla ilişkiye geçtiği firmalardan bazıları, Akdeniz bölgesindeki çiftliklerde kullanılan Vent Modüllerinin çalışmadığına ilişkin duyular aldıklarını, modüllerin işe yararlılığı konusunda şüpheleri olduğunu belirterek lisans görüşmelerini durdururlar. Duyuların alındığı çiftliklerde araştırma yapan **EGE**, modüllerin bu çiftliklere **Ahmet Gümüş** tarafından satıldığını ve yanlış kurulum nedeniyle çalışmadıklarını tespit eder. **Ahmet Gümüş**'ün iş evrakları üzerinde yapılan incelemede, faturaların ve Vent Modüllerinin kurulum ve bakımında uyulması gereken kuralların bulunduğu bir kitapçık üzerinde **EKİN** Tarım ve Hayvancılık Malzemeleri Ltd. Şti.'nin kaşesini gören **EGE** yetkilileri **EKİN**'le temasa geçer ve modüllerin **EKİN** tarafından İtalya'da, **ROZA**'nın yetkili satıcılarından satın alınarak Türkiye'ye ithal edildiğini; ithal edilen modüllerden bir kısmının da **Ahmet Gümüş**'e satıldığını öğrenirler. Bu durum üzerine **EGE**, patentli ürünleri kendi lisans bölgesinde izinsiz sattıkları gerekçesiyle **Ahmet Gümüş**'e ve **EKİN**'e dava açar.

OLAYA İLİŞKİN AÇIKLAMALAR

1. Olayda belirtilen lisans sözleşmeleri patent siciline kaydedilmiştir.
2. **EKİN** tarafından **Ahmet Gümüş**'e verilmiş olan (Vent Modülleri ile ilgili) kitapçıkta yer alan teknik kurallar, lisans sözleşmelerine ekli listelerde yer alan teknik kuralların aynısıdır.
3. **Ahmet Gümüş** sattığı modüllerin kurulumunu kendisi yapmıştır ve modüllerin kurulumunda yaptığı hatalar olayda zikredilen teknik kurallara aykırılıktan ibarettir.
4. Bahsi geçen teknik kuralların know-how niteliğinde olmadıkları kesindir; know-how'ın niteliği konusundaki tartışmaların konuyla bir ilgisi yoktur.
5. **EKİN** ithal ettiği modüllerden **Ahmet Gümüş**'e satılanlar haricindeki halen elinde bulundurmaktadır. **Ahmet Gümüş** de **EKİN**'den satın aldığı modüllerin sadece bir kısmını çiftliklere satmıştır ve geri kalanları halen elinde bulundurmaktadır.
6. **EGE** henüz bir alt lisans sözleşmesi yapmamıştır.

Konuyla ilgili tüm mevzuatı, Yargıtay kararlarını ve doktrindeki görüşleri dikkate almak ve değerlendirmek suretiyle,

- a) **EGE** vekili olarak davacı taraf dosyası hazırlayınız.
- b) **Ahmet Gümüş** ve **EKİN** vekili olarak davalı taraf dosyası hazırlayınız.

(NÖBETÇİ) ASLİYE TİCARET MAHKEMESİ
SAYIN BAŞKANLIğI'NA¹
ANKARA²

İHTİYATİ TEDBİR-İHTİYATİ HACİZ
TALEPLİDİR

DAVACI _____ : EGE ÇİFTLİK ARAÇLARI A.Ş. (ADRES)

VEKİLİ _____ : YYYYYYYYYY (ADRES)

DAVALILAR _____ : 1. EKİN TARIM VE HAYVANCILIK
MALZEMELERİ LTD. ŞTİ. (ADRES)

2. AHMET GÜMÜŞ (ADRES)

HARCA ESAS DEĞER _____ : Uğradığımız zararın tespit ve tayinine ilişkin alınacak bilirkişi raporu sonucunda, fazlaya ilişkin talep ve ıslah yoluyla müddeabihî arttırma haklarımız (HUMK. m. 87; Anayasa Mahkemesi,

¹ Davamız yönünden görevli mahkemenin, her ne kadar ilgili hükümde *ihtisas mahkemeleri* olacağı öngörölmüş ise de *-yarışmanın Ankara'da düzenlenmiş olması nedeniyle-* yarışma jürisinin bulunduğu yargı çevresi içinde bu yönde herhangi bir ihtisas mahkemesinin henüz kurulmamış olması sonucunda görevli mahkeme, yine ilgili hüküm uyarınca Adalet Bakanlığı'nın teklifi üzerine HSYK tarafından belirlenmiş olan (*Nöbetçi*) Asliye Ticaret Mahkemesi'dir (551 sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükümünde Kararname m. 146/I, II; buradan itibaren *PatKHK* olarak anılacaktır).

² Davamızı görmeye yetkili mahkeme *-davacının Türkiye'de ikametgahının bulunması halinde-* ise davacının ikametgahı veya suçun işlendiği veya tecavüz fiilinin etkilerinin göröldüğü yerdeki mahkemeleridir (*PatKHK. m. 137/II*). Olayımız içerisinde gerek davacı gerekse davalılara ilişkin yetkili mahkemenin tespiti yönünden yeterli bilgi yer almadığından bu konuda kesin bir belirleme yapmak şu aşamada mümkün olamamıştır.

20/7/1999, 1/33; RG. 4.11.2000, S. 24220, s. 37-44) saklı kalmak kaydıyla bu aşamada 7.500.000.000. TL'si.

KONU _____: Davalılarca patentli ürünün konu olduğu inhisari lisans sözleşmesinden kaynaklanan ve müvekkil şirketin ilgili mevzuatça güvence altına alınan haklarına yönelik tecavüz şeklindeki hukuka aykırı eylemlerin **durdurularak** bu eylemler sonucunda oluşan zararın (*maddi-manevi*) **tazminidir**.

ACIKLAMALAR _____ :

I. OLAYIN ÖZETİ

Müvekkilimiz Ege Çiftlik Araçları A.Ş. (*Buradan itibaren Ege olarak anılacaktır*) ile Fransız Nature şirketi arasında kuluçka makinelerinin nem kontrolünü çözen, patent haklarıyla koruma altına alınmış nem modülü konulu bir lisans sözleşmesi yapılmıştır. Bu sözleşme ile müvekkilimize Ege ve Akdeniz bölgelerinde inhisari satış hakkı tanınmıştır. Aynı nitelikteki bu haklar, Marmara ve İç Anadolu bölgelerinde Ova Çiftlik Araçları A.Ş. (*Buradan itibaren Ova olarak anılacaktır*)'ye de tanınmıştır. Lisans sözleşmeleri patent siciline kaydedilmiştir.

Modüllerin satışını sağlamak için lisans sözleşmesiyle kendisine tanınan bölgede, alt lisans ilişkileri kurmak amacıyla girişimlerde bulunan müvekkilimiz, Akdeniz bölgesinde bazı çiftliklerde kullanılan bu modüllerin çalışmadığına ilişkin duyumlar almıştır. Bunun üzerine yapılan araştırmalar sonucunda, modüllerin çiftliklere davalılardan Ahmet Gümüş tarafından satıldığı ve yanlış kurulum nedeniyle çalışmadıkları tespit edilmiştir. Ahmet Gümüş'ün iş evrakı üzerinde yapılan incelemede, bunların davalılardan Ekin Ltd. Şti. (*Buradan itibaren Ekin olarak anılacaktır*) tarafından İtalya'da Roza adlı şirketin yetkili satıcılarından satın alınarak Türkiye'ye ithal edildiği, ithal edilen modüllerin bir kısmının da Ahmet Gümüş'e satıldığı öğrenilmiştir.

II. DAVAYA İLİŞKİN İDDİALARIMIZ - GEREKÇELERİMİZ

A. PATENT SİCİLİNE TESCİL EDİLMİŞ İNHİSARİ LİSANS SÖZLEŞMESİNDEN DOĞAN HAKLARIMIZ, EKİN VE AHMET GÜMÜŞ TARAFINDAN İHLAL EDİLMİŞTİR³.

1. Nature Firmasının Patentten Doğan Haklarına Tecavüz Edildiği Durumlarda, Müvekkilimiz Ege'nin Kendi Adına Dava Açma Hakkı Bulunmaktadır.

Müvekkilimiz Ege ile Fransız Nature firması arasında, patentli ürünleri konu alan inhisari satış lisansı sözleşmesi bulunmaktadır. Lisans sözleşmesinin konusunu "*Vent Kuluçka Nem Modülleri*"⁴ oluşturmaktadır. Bu modüller, kuluçka makinelerinde nem kontrolü sorununu çözen, Fransa ve Türkiye'de Nature firması tarafından patent hakları ile koruma altına alınmış araçlardır. Bu korumanın ihlal edildiği durumlarda müvekkilimiz, 551 sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede (*Buradan itibaren PatKHK olarak anılacaktır*) belirtilen yetkileri kendi adına, dava dışı Nature'dan bağımsız olarak kullanabilmektedir. Bu yetkinin içeriği ve kapsamının değerlendirilebilmesi için söz konusu patent sözleşmesinin niteliğinin ortaya konulması gerekmektedir.

a. Patent Lisans Sözleşmesi

Patent kavramı, bir taraftan sahibine bir buluş üzerinde ekonomik yararlanma haklarını ve başkalarının yararlanmasını menetme yetkilerini içeren mutlak hakkın kendisini oluşturmakta; bir taraftan da bu patent hakkını kanıtlayan belge olmaktadır⁵. Patentler, konularına göre usul ve ürün patenti

³ Patentten doğan haklara tecavüz, bir haksız fiil ve haksız rekabet (TTK. m 56 vd.) hali de olabilmekle birlikte, PatKHK tarafından özel olarak düzenlenmiştir. Davamız bakımından ortaya koyduğumuz iddialar, özel düzenleme niteliği taşıyan PatKHK çerçevesinde değerlendirilecektir. Ancak özel hükümlerde düzenleme olmadığı hallerde, haksız rekabete ilişkin genel hükümlere başvurulabileceği açıktır. **Saraç T.**, Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması, Ankara 2003, s. 217-218.

⁴ Dava -yarışma- konusu olayda söz konusu modüller için tescilli veya tescilsiz bir markanın bulunup bulunmadığı konusunda bilgi yoktur. Tescilli bir markanın bulunması halinde, 556 sayılı Kanunun Hükmünde Kararname'den; tescilsiz bir markanın bulunması halinde ise haksız rekabete ilişkin genel kurallardan kaynaklanan talep haklarımız ayrıca saklıdır.

⁵ **Tekinalp Ü.**, Fikri Mülkiyet Hukuku, İstanbul 2002, s. 497.

olarak ikiye ayrılmaktadır. Ürün patentinde esas unsur, maddi bir varlık olan üründür. Ürün patenti, ortaya çıkan neticeye değil; neticeyi gerçekleştiren ürüne verilir⁶. Usul patentleri ise bir ürün ve bazen yan ürünler de oluşturan (*üretim usulü*) veya ürün niteliği taşımayan sonuçlar meydana getiren (*sonuç usulü*) teknik bilgilerden oluşan bir çözümdür⁷. Usul patenti, doğrudan neticeye yöneliktir. Bu netice, yeni bir ürün olabileceği gibi bilinen bir ürünün yeni bir şekilde kullanımı da olabilir. Bununla birlikte usul ve ürün patentinin bir arada bulunması da mümkündür⁸. Bu açıklamalarımızdan sonra, olayımıza konu olan Vent Kuluçka Nem Modülleri üzerindeki patent, bir ürün patenti olduğu gibi ayrıca Nature firmasının nem modüllerinin kurulumunu sağlayan teknik kurallar üzerinde usul patenti de bulunmaktadır.

Patent, sahibine tekeli nitelikte kullanma hakkı tanırken, bu hakkın sahibi tarafından başkalarına devrini de olanaklı kılmaktadır⁹. Lisans verenin, patentten doğan haklarının kullanımını lisans alanlara tanıdığı sözleşmeye “*patent lisans sözleşmesi*” denilmektedir¹⁰. Patent kullanım hakkı, ulusal sınırların bütünü içinde veya bir kısmında geçerli olacak şekilde verileceği gibi, “*inhisari*” (*münhasır-tekeli*) veya “*inhisari olmayan*” şeklinde verilmesi de mümkündür¹¹ (*PatKHK m.88/I*). Inhisari lisans sözleşmesiyle lisans veren, sadece lisans alana kullanma yetkisini vermekle kalmayıp daha sonra aynı konuda ve aynı sınırlamalar içinde (*yöresel, süresel, vs.*) bir başkasına da lisans hakkı vermeyeceği ve bu hakkı, açıkça saklı tutmadığı sürece kendisinin de patent konusu buluşu kullanmama yükümlülüğü altına girdiği bir sözleşme yapmaktadır¹² (*PatKHK m.88/IV*). ***Müvekkilimizin taraf olduğu lisans sözleşmesinin hükümleri incelendiğinde, müvekkil ile dava dışı Nature firması arasında coğrafi bakımdan (Ege ve Akdeniz Bölgeleri ile) sınırlanmış, inhisari bir lisans sözleşmesinin bulunduğu görülmektedir.***

⁶ Saraç, s. 57; Ayiter N., İhtira Hukuku, Ankara 1968, s. 40.

⁷ Tekinalp, s. 498.

⁸ Yurtsever Ş., Patent Hukuku Koruması, Ankara 1999, s. 16.

⁹ Şehirli F.H., Roma Antlaşması ve Patent Lisans Sözleşmeleri, BATİDER, C.19, S. 3, 1998, s. 170 (Buradan itibaren Makale olarak anılacaktır).

¹⁰ Ortan A.N., Patent Lisansı Sözleşmesi, Ankara 1978, s. 16.

¹¹ Şehirli, Makale, s. 170.

¹² Ortan, s. 16.

b. Patent Lisans Sözleşmesinden Doğan Hakkın Üçüncü Kişilere Karşı Etkisi

PatKHK'nın 92/III maddesine göre dava konusu patent lisans sözleşmesi, patent siciline kayıt edilmesi ile birlikte iyi niyetli üçüncü kişilere karşı da ileri sürülebilir. Hükümde, lisans hakkının ileri sürüleceği belirtilmiş olmasına rağmen bunun lisans alan mı yoksa lisans veren tarafından mı ileri sürülebileceği açıkça anlaşılmamakla birlikte; hükmün, lisans alana da böyle bir hakkı tanıdığı yönünde yorumlanması gerekir¹³.

Üçüncü kişilerin, patent hakkına tecavüz ettiği durumlarda, lisans alanlar (*sicile kayıt edilmiş*) lisans sözleşmesinden doğan haklarına dayanarak, patent hakkı sahibinin açabileceği tüm davaları kendi adına açabilirler. Ancak bu konuda, PatKHK'nın, basit ve inhisari lisans sözleşmeleri arasında ayrımı gittiği görülmektedir. Kararname, lisans alana da dava hakkı tanımış, fakat lisansın inhisari nitelikte olup olmamasına göre bir ayırım yapmıştır. PatKHK'nın 148. maddesi uyarınca inhisari lisansa sahip olan kişi, üçüncü bir kişi tarafından, patent sahibinin patent hakkına tecavüz edilmesi durumunda, tecavüz davası açıp patent sahibinin ileri sürebileceği talepleri aynen isteyebilir. Bütün bu açıklamalardan sonra, olayımız bakımından şu sonuçlara varabiliriz:

- Müvekkilimiz ile Nature firması arasındaki patent lisans sözleşmesi, patent siciline tescil edilmiştir. Böylece lisans sözleşmesinden doğan haklarımız, iyiniyetli üçüncü kişilere karşı da hüküm doğuracaktır (*PatKHK. m.92/II*). Müvekkilimizin Ege ve Akdeniz bölgelerinde, inhisari lisans hakkına sahip olduğunu bilen davalılar, artık iyiniyet iddiasında bulunamaz.
- Müvekkilimizin inhisari lisans sözleşmesinden doğan dava hakkı, sözleşmede aksi kararlaştırılmadığından mevcuttur. Müvekkilimiz, üçüncü bir kişi tarafından, Nature firmasının patent hakkına tecavüz edilmesi durumunda, kendi adına patent sahibinin ileri sürebileceği talepleri aynen isteyerek dava konusu yapabilir (*PatKHK. m.148/I*)¹⁴.

¹³ **Özdemir S.O.**, Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması, İstanbul 2002, s. 102.

¹⁴ Lisans sözleşmelerinden kaynaklanan hakların hukuki niteliği hakkındaki mutlak-nisbi hak ayrımı için bkz.: **Özdemir**, s. 21-22; **Ortan**, s. 69; **Gürzumar O.B.**, Franchise Sözleşmeleri ve Bu Sözleşmelerin Temelini Oluşturan "Sistem"lerin Hukuku

İnhisari lisans sözleşmesinin konusunu oluşturan patent haklarının, davalılar Ekin ve Ahmet Gümüş tarafından yürütülen hukuka aykırı ticari faaliyetler sonucunda ihlal edildiği görülmektedir. Söz konusu taleplerin davalılara karşı ileri sürülebilmesi için, patent hukukundan doğan iki temel koşulun gerçekleşmesi gerekmektedir. ***Bu iki temel koşul, sözleşmenin konusunu oluşturan hakların tükenmemesi ve tecavüz niteliği taşıyan eylemlerin varlığı olarak karşımıza çıkmaktadır.***

2. İnhisari Lisans Sözleşmesine Konu Olan Patent Hakkı Tükenmemiştir.

a. Genel Olarak

Fikri mülkiyet alanındaki mutlak sınırsız koruma, fikri mülkiyet hakkına sahip olan kimselerin, ürünün kendileri tarafından piyasaya sunulmasından sonraki el değiştirmelerini-dağıtımını da kontrol altına almaları sonucunu doğurur¹⁵. Bu sonuç, özellikle, malların serbest dolaşımı ilkesini etkisiz hale getirmekteydi. Avrupa Birliği'nde (*Buradan itibaren AB olarak anılacaktır*) malların serbest dolaşımı ilkesi ile fikri ve sınai haklar arasında denge kurulmak istenmiş; bu amaçla çeşitli ilkeler geliştirilmiştir. Bu ilkelerin başında "*fikri ve sınai hakkın tükenmesi*" ilkesi gelmektedir¹⁶. Bu ilke, konumuzla ilgili olarak patent hukukunda tartışmasız kabul edilmektedir.

b. Hakkın Tüketilmesi Kavramı¹⁷

Buluş sahibi, patent konusu ürün veya patent konusu usul ile doğrudan doğruya elde edilen ürünü satışa arz etmek, satmak veya kiralamak yahut

Korunması, İstanbul 1995, s. 97; **Arkan S.**, "Marka Hakkının Tüketilmesi", Prof. Dr. Ali Bozer'e Armağan, Ankara 1999; s. 192; **Tekinalp**, s. 397 vd.

¹⁵ **Kayhan F.**, Türk Marka Hukuku Açısından Paralel İthalat ve Marka Hakkının Tükenmesi, Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi, Ankara 2001, C. 1, s. 52.

¹⁶ **TRIPS** (Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Andlaşması) m.6, PatKHK m.76, ATA m.28. Avrupa Topluluğu Adalet Divanı (*ATAD*) hakkın tüketilmesi ile bağlantılı olarak, hakkın varlığı, kullanımı, özü ve işlevi ilkelerini kabul etmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz.: **Arıkan A.S.**; Fikri-Sınai Haklarda "Hakkın Tüketilmesi Doktrini" Avrupa Birliği ve Türkiye, İktisadi Kalkınma Vakfı Dergisi, Ankara 1996, Mayıs-Haziran, s. 44-45.

¹⁷ "*Hakkın tüketilmesi*" kavramı her ne kadar Yargıtay kararları ve doktrinde daha çok marka hukuku açısından değerlendirilse de bu değerlendirmeler patent hukuku bakımından da geçerli olacaktır.

lisans sözleşmesi gibi bir işlemle üçüncü şahıslara sunmak konusunda inhisari bir yetkinin ve hakkın sahibidir. Söz konusu ekonomik içerikli işlemler, aynı zamanda patentten doğan hakkın unsurlarıdır¹⁸. Ürünlerin üçüncü bir kişiye, bizzat patent sahibi veya onun izni ile bir başkası tarafından iradi ve hukuki bir işlemle satılması veya devredilmesi durumunda, patente bağlı hakların kullanılıp kullanılmayacağı sorunu ortaya çıkar¹⁹. Bu sorunun çözümüne yönelik olarak patent hakkının tüketilmesi ilkesinin uygulanması kabul edilmiştir. Tükenme prensibi, patent hakkı sahibinin, kendisi tarafından veya onun izni ile piyasaya sürülen malın dolaşımını kontrol etme hakkını kullanmasını engeller. Böylece patent sahibinin izni ile bir defa piyasaya sürülen malların el değiştirmeleri önlenemez. Bununla birlikte hakkın tüketilmesi ilkesi “*patentli ürünler hakkında olup buluş ile ilgili değildir*”²⁰.

Patent hakkının tükenebilmesi için, diğer fikri-sınai haklarda olduğu gibi, belli koşulların gerçekleşmesi gerekmektedir:

aa. Belirli Coğrafi Alanda Piyasaya Sunulma

Patent hakkının tükenmesine ilişkin üç türlü yaklaşım bulunmaktadır. Bu seçeneklerden birinin seçimi tükenme ilkesini, o coğrafi bölgeyle sınırlayacaktır.

i. Uluslararası Tükenme: Uluslararası tükenme prensibi, malların hak sahibi tarafından veya onun izni ile uluslararası pazarın herhangi bir yerinde piyasaya sürülmesinden sonra, patent sahibinin patentten doğan haklarını, malların piyasaya sunulduğu ülkeden başka bir ülkede de tüketmiş olması sonucunu doğurur²¹. Uluslararası tükenme ilkesinin kabulü halinde, hiçbir coğrafi sınır tanımaksızın dünyanın neresinde piyasaya sunulursa sunulsun; patentli ürün üzerindeki hak, tüketilmiş olacaktır²².

ii. Ulusal Tükenme: Ulusal tükenme, patentten doğan hakkın patentin verildiği ve piyasaya sürüldüğü ülke sınırları içinde tüketilmesini ifade eder.

¹⁸ Kaya A., Türk Hukukunda Patentten Doğan Haklar, İHFM C. LV, S. 4, İstanbul 1997, s. 55.

¹⁹ Saraç, s. 128.

²⁰ Tekinalp, s. 508.

²¹ Taylan E., Marka Hakkının Kullanımıyla Paralel İthalatın Önlenmesi, Ankara 2001, s. 94; Kayhan s. 63; Saraç, s. 135.

²² Kayhan, s. 63; Saraç, s. 135.

Buna göre, malların bir kez ulusal pazarın herhangi bir yerinde piyasaya sunulmasıyla patent sahibi, “piyasaya sürülmüş malları” bakımından tüm ulusal pazarda patent hakkını tüketmiş olacaktır²³ (Ayrıca bkz. 556 sayılı *Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname madde 13/I*). Ulusal tükenme halinde tükenme prensibi, belli bir ülkenin sınırları içinde uygulanacaktır. Patent sahibi, diğer ülkelerde hakkını kullanmaya devam edebilecektir. PatKHK 76 bakımından tükenme ilkesinin sınırı “Türkiye” olarak belirtilmiştir (Bu nedenle olayımız yönünden gerekli olan ayırım sadece ulusal tükenmeye ilişkin olacaktır).

iii. Bölgesel Tükenme: Bölgesel tükenme halinde, patent hakkı, belli bir coğrafi bölgenin sınırları dahilinde tükenecektir. Bölgesel tükenme iki halde söz konusu olabilir: (1) Patent hakkının ulusal sınırlar içinde belirli bir coğrafi alanda tükenmesi kabul edilebilir; veya (2) Uluslararası sözleşmelerle anlaşmaya taraf ülkeler arasında bir bölgesel tükenme sağlanabilir. Bu durumda anlaşmaya taraf ülkelerden birinde, patent sahibi tarafından veya onun izni ile piyasaya sunulan patentli malın anlaşmaya taraf diğer bir ülkede satışı, dağıtımını önlenemeyecektir. Günümüzde, AB için bölgesel tükenme ilkesi geçerlidir. Avrupa Topluluğu Adalet Divanı (*Buradan itibaren ATAD olarak anılacaktır*)’nin kararları sonucunda bölgesel tükenme ilkesinin Birlik içinde kabul edildiği söylenebilir²⁴. Marka hukuku açısından doktrin ve yargı kararları ile benimsenen Birlik çapında tükenme prensibi, AB’nin 89/104 sayılı 1.Konsey Direktifinin 7. maddesi ile hüküm altına alınmıştır²⁵. Daha sonra bu ilke, Topluluk Patent Anlaşması’nın 28. maddesinde benimsenerek, patent hukuku için de geçerli hale gelmiştir. Böylece, birliğe dahil olmayan ülkelerde piyasaya sunulan patentli ürünlerin Birliğe girişi, patent sahibi tarafından engellenebilecektir.

Bu açıklamalardan sonra, AB Hukuku ile Türk Hukuku arasında, uluslararası anlaşmalar çerçevesinde, tükenmenin söz konusu olacağı coğrafi

²³ **Taylan**, s. 95; **Saraç**, s. 130.

²⁴ Adalet Divanı ilk kez *DEUTSCH GRAMMOPHON* davasında hakkın tüketilmesi ilkesini ortaya koymuştur: Case 78/70. *Deutsch Grammophon* davasında markaya yönelik olarak ortaya konulan hakkın tüketilmesi ilkesi, “*Centrafarm-Sterling Drug*” davasında ilk kez patent hakkına uygulanmıştır: Case 15/74, *Centrafarm B.V. v. Sterling Drug, Inc.*; ayrıntılı bilgi için bkz.: **Saraç**, s. 133.

²⁵ Ulusal veya uluslararası tükenmenin benimsenmesi hususunda birlik hukukunun milli hukuklara etkisi ve direktif için bkz.: **Taylan**, s. 97 vd.

alanı belirlemek gerekmektedir. **Türkiye, Gümrük Birliği'ne dahil olduğu halde, Gümrük Birliği ülkelerinden birinde satışa sunulan patentli mallar, Türkiye'de tükenmiş sayılmaz.** Bu kural, 1/95 Türkiye-Avrupa Topluluğu Ortaklık Konseyi Kararının 8 sayılı ekinin 9.2. maddesinde açıkça öngörülmüştür²⁶. Buradan hareketle şu sonuca varabiliriz ki, Türkiye ile Birlik arasındaki patentli malların dolaşımına, **“hakların tükenmediği”** gerekçesi ile karşı konulabilecektir.

bb. Malların Patent Sahibi Tarafından veya Onun İzni İle Piyasaya Sunulması

i. Piyasaya Sunma Kavramı: Patentli malların hangi hukuki işlemler sonucu piyasaya sunulmuş sayılacağı, fikri ve sınai hukuk doktrininde tartışılan sorunlardan birisidir. Sorunun özünü, tükenmenin ilk satış dışındaki, hukuki işlemleri de kapsayıp kapsamadığı oluşturmaktadır. Amerikan hukukunda tükenme ilkesinin **“ilk satış doktrini”** olarak değerlendirilmesinin sebebi; tükenmeyi sağlayacak hukuki işlemin **ilk satış** olarak görülmesidir. Bu görüşe göre mülkiyetin devrine neden olmayacak işlemler, hakkın tüketilmesi için yeterli değildir²⁷.

Piyasaya sunulmanın coğrafi sınırı, hakkın tükenip tükenmediği konusunda bir başka belirleyici unsurdur. Buna göre ithalat amacıyla yapılan alış ve getirilme durumunda ithalatın konusunu oluşturan mal, ithalatçı ülkedeki alıcının hakimiyet alanına geçtiği andan itibaren piyasaya sunulmuş olacaktır²⁸.

ii. Sözleşmeyle Verilen İzin Çerçevesinde Malın Piyasaya Sunulması: Patent sahibi, patentli ürünlerini değişik yöntemlerle bizzat kendisi veya izni

²⁶ **Tekinalp**, s. 508-509; ayrıntılı bilgi için bkz.: **Tekinalp Ü.**, Gümrük Birliğinin Türk Hukuku Üzerindeki Etkileri, İÜHF 95-96, İstanbul, C. LV, S. 1-2, s. 28 vd.; **Arıkan**, s. 51; 1/95 sayılı AB-Türkiye Ortaklık Konseyi Kararının EK 8'in 9/2 maddesi: “Bu karar çerçevesinde tarafların ticari ilişkilerine uygulanan fikri, sınai ve ticari mülkiyet haklarının tüketilmesi sonucunu doğurmaz”; **Saraç**, s. 134, dn. 469.

²⁷ **Saraç**, s. 131; **Tekinalp**, s. 509; **Şehirali F.H.**, Patent Hakkının Korunması, Ankara 1998, s. 98.

²⁸ Buna karşılık, patentli malın her bir ihracı, bu malın ihracatçının ülkesinde de piyasaya sunulmuş olduğunu göstermeyecektir. Bunun için ihracatçının kendi ülkesi sınırları içinde sözleşmenin icrası amacıyla tasarruf işleminin yapılması yani, mülkiyetin devri gerekecektir. **Pınar H.**, “Marka Hukukunda Hakların Tükenmesi”, Prof. Dr. Kemal Oğuzman'ın Anısına Armağan, İstanbul 2000, s. 862-863.

dahilinde üçüncü bir kişi yoluyla piyasaya sunabilir. Patent sahibi ile hukuki-ekonomik bir tabiyet içerisinde bulunanlar (örneğin, *holding ile yavru şirketler veya bağlı işletmeler*) ile patent sahibi ile bir tabiyet ilişkisi içinde bulunmayıp da sözleşme yoluyla patenti kullananlar (örneğin *lisans alanlar*), patent hakkı sahibinin izni ile patentli ürünü piyasaya süren üçüncü kişiler konumdadır²⁹. Örneğin patent hakkını, lisans, acentelik, tek satıcılık, franchise sözleşmeleri gereği kullanma hakkına sahip olanların malı piyasaya sürmeleri, patent sahibi açısından hakkın tükenmesi sonucunu yaratacaktır³⁰. Burada şu önemli hususun belirtilmesi gerekmektedir: **Üçüncü kişilerin patentli ürünler üzerindeki hakları bu ürünleri piyasaya sürerek tüketilebilmeleri için bu kimselerin lisans alanlar konumunda olmaları gerekmektedir.** Eğer üçüncü kişilere patentli ürünler, lisans sözleşmesi haricinde devredilirse *-zaten-* hak tükenmiş olacaktır. Üçüncü kişilerce patentli ürünler üzerindeki hakların, ürünlerin piyasaya sürülmesi yoluyla tüketilebilmesi için, bu kimselerin “*lisans alanlar*” konumunda olmaları gerekir. Örneğin üretim lisansı ve satış lisansı sahibi olan bir firma, ürettiği ürünleri ilk defa piyasaya sunarak, patentli ürünün ilk satışından doğan ekonomik menfaati elde etmiş olacaktır. ***Davamızda olduğu gibi sadece satış lisansının verildiği durumlarda ise, malların satışını yapacak kişi, bu amaçla üretici konumundaki lisans verenden malları teslim aldığı anda hak henüz tükenmiş olmayacaktır.*** Bu durumda lisans sözleşmesi yolu ile patent üzerindeki ilk satış hakkı, lisans alana geçecek ve lisans alan malları piyasaya sunarak, patentli mallar üzerindeki hakları tüketecektir. Böyle bir durumun kabul edilmemesi *-yani satış lisansı sahibine malların teslimi ile patent hakkının tüketilmesinin kabulü-* lisans sözleşmesinin mantığına ve işlevine aykırı olacaktır. Hatta öğretilerde bazı yazarlar daha da ileri giderek, dağıtım organizasyonu içinde bulunan firmalar arasında mal dolaşımının hiçbir durumda patent üzerindeki hakkı tüketmeyeceğini belirtmektedir³¹. Bu görüşe göre hakkın tüketilebilmesi için, dağıtım ilişkisi içinde olmayan üçüncü kişilere malların devri gerekmektedir.

²⁹ Arkan, s. 136; Taylan, s. 119; Saraç, s. 128-129.

³⁰ Taylan, s. 119.

³¹ “...Eğer üçüncü bir ülkeye ihraç edilen markayı üzerinde taşıyan mallar AB ve AEA kapsamındaki bir ülke sınırları içerisinde ve işler haldeki dağıtıcılık ve satıcılık sistemine dahil bir tacire, üçüncü bir ülkeye ihraç amacıyla sağlanmışsa burada tükenmenin etkisi söz konusu olmayacaktır. Zira dağıtıcılık ve satıcılıkla bağlı sistem içerisinde sözleşmenin konusuna giren mal henüz piyasaya sunulmuş değildir...” . Ayrıntısı için bkz.; Pınar, s. 873, dn. 80.

Sonuç olarak; Vent Kuluçka Nem Modüllerinin Ege ve Ova'nın depolarına teslim edilmesiyle bu ürünler üzerindeki patent hakkı henüz tükenmemiştir. Modüllerin inhisari satış lisansına dayanılarak ilk defa piyasaya sunumları, ancak ve yalnızca Ege ve Ova tarafından gerçekleştirilecektir. Böylece ithalata konu olan ürünlerin Türkiye'de henüz piyasaya sunulmadan İtalya'ya ihracı, bu ürünler üzerindeki hakkın Türkiye bakımından tükenmesine yol açmayacaktır.

iii. Üçüncü Kişinin Yetkilerini Aşması: Lisans sözleşmelerinde, lisans alan lehine patent hakkının kullanılmasına ilişkin bir takım yükümlülükler getirilebilmektedir. Özellikle lisans alanların patentli ürünleri *-hangi koşullarda, hangi kişilere ve hangi bölgede-* piyasaya sunmaları konusunda bir takım yükümlülükler öngörülebilir. Bu yükümlülüklere aykırı hareket ederek patentli ürünleri piyasaya sunan lisans alanların, ürünler üzerindeki lisans hakkını tüketip tüketemeyecekleri, çözülmesi gereken bir başka sorundur. Olayımızda, dava dışı Ova'nın lisans sözleşmesine konu olan nem modüllerini sözleşme hükümlerine aykırı olarak İtalya'ya ihraç etmesi neticesinde söz konusu ürünler üzerinde lisans hakkının tükenip tükenmeyeceğinin tespiti davamız yönünden kaçınılmaz bir durumdur. Borçlar Hukuku açısından baktığımızda bu şekildeki ihlalin sözleşmeye aykırılık doğuracağı açıktır. Ancak bu nisbi etki, aynı zamanda, piyasaya sunmanın rızaya dayanmadığı anlamına gelip; hakkın tüketilmemiş olması sonucunu da doğuracak mıdır? Doğrudan doğruya patent hukukundan doğan ve patentin özünü koruyucu nitelikteki yükümlere aykırılık, hem patent hakkına tecavüz hem de sözleşmeye aykırılık teşkil edecektir. Böyle ihlaller sonucunda patent hakkının tükenmediği kabul edilmiştir; çünkü hakkın tüketilmesinin temel unsuru hak sahibinin rızasıdır. Patent hakkına tecavüz niteliği taşıyan bu tür fiiller sonucunda patentten doğan hakların tüketilmesi söz konusu olmayacaktır (*PatKHK m.136/I*). Zira lisans alan, patentli malları lisans sözleşmesinde kararlaştırılan kişiler dışındaki kişilere satarsa patentin cevherinden olan piyasaya ilk sunma hakkını ihlal etmiş; böyle bir durumda da patent hakkının tüketilmemiş olacağı savunulmuştur³².

³² Bu savunmanın kaynağı ve değerlendirilmesi için bkz.: **Pınar**, s. 871. PatKHK'nın 136/I bent d . hükmü bu yorum tarzını açık bir şekilde desteklemektedir. Konu ile ilgili olarak TAYLAN şu hususu belirtmiştir: "*Marka sahibi tarafından sözleşmeye dayalı lisans yoluyla verilmiş hakların izinsiz genişletilmesi ve bu hakların üçüncü kişilere devredilmesi, malların kalitesini koruyacak tedbirlerin alınmaması durumlarında marka sahibinin*

iv. Tükeneen Hakkın Kapsamı, Paralel İthalat ve Geri İthalat Kavramları: Patent hakkının tükenmesi, patentli ürünler ile sınırlı olup patent hakkının kendisini kapsamamaktadır. Tükenecek olan patentin kendisi değil; patentli ürünlerdir. Patentli ürün ile kastedilen, ürün patentinde buluşun uygulandığı veya başka bir deyişle buluşun somutlaştığı ürün; usul patentinde ise, patentli usulün uygulanmasının doğrudan sonucu olan üründür. Tükene ilkesi, ilk defa ATAD tarafından *Sebego*³³ kararında açıklığa kavuşturulmuştur. Tükene ile ilgili değerlendirme yapılırken, tükenecek olan hakkın sınırını doğru bir şekilde belirlemek gerekir. Sebego kararında belirtilen nüanstın sonra, patent sahibi veya onun izni ile piyasaya ilk kez sunulmuş miktar -o parti mal- için hakkın tükendiği gözden kaçmamalıdır³⁴. Böylece iki farklı ülkede piyasaya sunulmuş olan mallar, iki ülke arasında ithalata konu olursa, bu malların ülkelere girişine engel olunabilecektir. Patent sahibinin ürettiği *aynı cins(özdeş) malın* iki farklı ülkede piyasaya sunulması, bir ülkede piyasaya sunulan *-miktarı belli-* mal üzerindeki patent hakkının tüketilmesine neden olmayacaktır. Çünkü haklar, o parti mallar için ülkesel olarak tükenmektedir. Böylece somut olarak malların piyasaya sürülmesi, üretilecek mallar için ve diğer ülkelerde piyasaya sürülen mallar için hakkın tüketilmesine yol açmayacaktır. Bu noktada paralel ve geri ithalat kavramlarının özenle aydınlığa kavuşturulması ve farklarının ortaya konması gerekmektedir.

Paralel ithalat, patent hakkı sahibi tarafından veya onun izniyle bir başkası tarafından ülke dışında piyasaya sunulan patentli ürünün, patent sahibinin izni olmaksızın ülkeye ithal edilmesidir³⁵. **Geri ithalat** ise, patent sahibi tarafından veya onun izni ile ülke içinde piyasaya sunulmuş olan patentli ürünlerin yine patent sahibi veya onun izni ile başka bir ülkeye ihraç edilmesinden sonra, ihraç edilen malların üçüncü kişiler tarafından tekrar ülkeye ithal edilmesidir³⁶. Paralel ve geri ithalat kavramları arasındaki farklılığın, patent hukukunda (*dolayısıyla diğer fikri ve sınai haklarda*) yarattığı sonuç,

bu tür kullanımlar için izni bulunmadığından marka hakkının tüketildiği söylenemez”;
Taylan, s. 120; aynı görüş patentler için de kabul edilebilir.

³³ 1.7.1999 tarihli *Sebego* kararı için bkz.; Case C1773/98 *Sebego Inc and Ancianne Maison Dubois et Fils SA v. Hartlauner Handelsgesellschaft GmbH*, 30 IIC, s. 920; ayrıntılı bilgi için bkz.; **Kayhan,** s. 64; **Pınar,** s. 888-889.

³⁴ **Kayhan,** s. 64; **Pınar,** s. 889.

³⁵ Aynı tanım markalar için yapılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz.; **Kayhan,** s. 53.

³⁶ **Pınar,** s. 899-900; **Kayhan,** s. 54.

şöyle ifade edilebilir: Patentli ürünlerin bir ülkede piyasaya sunulmasından sonra patent hakkı sahibinin piyasaya sunduğu bu ürünler, yurt dışına ihraç edilirse, bunların üçüncü kişiler tarafından *-malların önceden piyasaya sunulduğu ülkeye-* tekrar ithali önlenemez (**geri ithalat**). Buna karşın, ulusal tükenme ilkesi çerçevesinde patent sahibi, orijinal (*parti, parça olarak belirlenmiş*) malları ülke dışında piyasaya sunmakla, kendi ülkesinde patentten doğan hakkını tüketmiş değildir (**paralel ithalat**)³⁷. Böylece geri ithalatta, ithale konu olan ürünler üzerindeki haklar, önceden ülke içinde tüketilirken; paralel ithalatta ise tüketilmemektedir. Buradan çıkan sonuç şudur ki; patent sahibi, fikri ve sınai mülkiyet hukukuna dayanarak paralel ithalata engel olabilirken geri ithalata engel olamayacaktır.

Patentli malların patent sahibinin onayı olmaksızın yetkisiz üçüncü kişiler tarafından ülke dışında piyasaya sunulmasından sonra (*mallar üzerindeki haklar ülke içinde tüketilse bile*) ülke içine tekrar ithali engellenebilir. Çünkü burada geri ithalatın şartı olan, patent sahibinin izni dahilinde yurt dışına ihraç unsuru gerçekleşmemiştir. Olayımızdaki ithalatın bir geri ithalat olmadığı açıktır: **(1)** İthal edilen malların Türkiye’de hiçbir zaman piyasaya sunulmadığı göz önüne alındığında, yapılan ithalat engellenebilecektir, **(2)** Söz konusu ürünlerin bir an için Türkiye’de piyasaya sunulmuş olduğunun kabulü halinde dahi; yapılan ithalatın, olayımız bakımından geri ithalat olarak nitelendirilmesi mümkün değildir. **Lisans sözleşmesine göre, ürünlerin lisans bölgesi dışına ve her şekilde lisans veya alt lisans alanlar tarafından kurulumu gerçekleştirilmeden satılması, söz konusu lisans sözleşmesine aykırılık teşkil eder.** Böylece dava dışı Ova tarafından yapılan ihracat, lisans veren Nature firmasının öngördüğü şartlar haricinde gerçekleşmiştir.

³⁷ **Arkan**’ın konuyla ilgili olarak “markalı malların Türkiye’de piyasaya sunulmasından sonra marka sahibi, bu malları *...yurt dışında da üretip* bunların üçüncü kişiler tarafından yurt dışından satın alınarak Türkiye’ye ithaline (*Parallelimport*) engel olamaz” ifadesi, ülkesel tükenmenin kabul edildiği durumlarda *kanımızca* doğru olmayacaktır. Burada yazarın, tükenmeyi Sebego kararının aksine, **belirli bir mal üzerinde** görmediği anlaşılmaktadır. Oysa, gerek ATAD içtihatlarında gerekse Türk mevzuatında (*konumuzla ilgili olarak PatKHK m.76*) tükenmenin piyasaya sürülen belirli mal üzerinde gerçekleşeceği açıkça belirtilmiştir. Ayrıntılı görüş için bkz: **Arkan**, s. 204.

c. PatKHK Açısından Hakkın Tüketilmesi Kavramı ve Konuyla İlgili Yargıtay Kararlarının İncelenmesi

aa. PatKHK Açısından Hakkın Tüketilmesi İlkesinin Kabul Edilişi

Hakkın tüketilmesi ilkesinin öngörüldüğü PatKHK'nın 76. maddesinde yer alan üç unsur şöyledir: **(1)**Hakkın tüketilmesi ilkesi buluşun kendisi ile ilgili olmayıp "*patentli mallar*" hakkındadır, **(2)**Esas olan ülkesel tükenme ilkesidir, **(3)**Tükenen, patentli mallar ile ilgili "*filler*"dir³⁸. Bu hükümde, ülkesel tükenme ilkesinin benimsendiği açıkça görülmektedir. Patentli ürüne ilişkin izin, Türkiye'nin belli bir bölgesi için verilmiş olsa bile tükenme, bütün Türkiye için geçerli olur. Aynı şekilde Birlik ile Türkiye arasında bölgesel tükenme ilkesinin kabul edilmesi olanaksızdır. Zira 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi kararı ile bu durum kesinliğe kavuşturulmuştur.

Genel olarak patentten doğan hakkın tüketilebilmesi için, patentli ürünlerin piyasaya sunulması gerekmektedir. Buna karşın PatKHK'nın 76. maddesi, "*piyasaya sürme*" deyimini yerine; "*satışa sunma*" kavramından bahsetmektedir (*Farklı bir düzenleme için bkz. 556 sayılı KHK m. 13*). Böylece, hükümde "*piyasaya sürülme*" ya da "*pazara çıkarma*" değil; sınırlayıcı olarak "*satışa sunulma*" ifadesi kullanıldığından sadece satış amacı dikkate alınacak, piyasaya sürülme kavramına dahil olmakla birlikte satışa sunma olarak nitelendirilemeyecek kiralama, bağış gibi filler, bu maddenin kapsamı dışında kalacaktır³⁹. Ürün patentlerinde tükenen, esasen bir ürünün örneğin bir makinenin üzerindeki kullanma yetkisidir. Somut olarak bir makine üzerindeki hakkın tüketilebilmesi için bu ürünün patent sahibi veya hukuki haleflerince hukuka uygun biçimde satışa sunulması gerekir⁴⁰.

³⁸ **Tekinalp**, s. 508.

³⁹ PatKHK m. 76, patentli ürünlerle ilgili *filler* ibaresini kullanmıştır. İbarede yer alan filler sözcüğü; hatalı olarak haksız filleri çağrıştırıp hukuki işlemlerin kapsam dışı olduğu izlenimini yarattığı için isabetsizdir. Oysa ilke *ilk satışı* ifade etmekte, yani haksız fillere değil; hukuki işlemlerle ilgili bulunmaktadır. Ayrıca filler sözcüğü, satış dışında kiralama ile üretimi de çağrıştırmaktadır. Oysa, yine ilke, sadece satış kapsamındadır. Ayrıntılı bilgi için bkz.: **Şehirli**, s. 98; **Tekinalp**, s. 509.

⁴⁰ **Kaya**, s. 198; **Saraç**, s. 138: "*somut olarak bir makine üzerindeki hakkın tüketilebilmesi*" ibaresi ile *Sebego* kararında Birlik tarafından belirli mallar üzerinde tükenmenin gerçekleşeceği ilkesi vurgulanmıştır.

Maddenin uygulanabilmesi için önemli bir koşul da patentli ürünün “patent sahibi veya onun izni ile Türkiye’ye satışa sunulmuş olması”dır. Dolayısıyla satışa sunma işleminin bunu yapmaya yetkili kişiler tarafından gerçekleştirilmesi gerekmektedir⁴¹. Bu hüküm karşısında, patent hakkının tüketilmesi ile ilgili tarafımızca yapılan açıklama ve anlatımlar, PatKHK tarafından da hüküm altına alınmıştır.

bb. Tükenme İlkesi İle İlgili Yargıtay Kararlarının İncelenmesi

Tükenme ilkesinin uygulanması bakımından Yargıtay’ın konuyla ilgili verdiği kararların incelenmesi yerinde olacaktır. İncelenen kararlar, markalı ürünlere ilişkin olsa da kabul edilen ilkelerin ve benimsenen yaklaşımların patent hakkı bakımından da geçerli olacağı açıktır.

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi’nin marka hakkının tükenmesi ve paralel ithalata ilişkin yayımlanmış son derece önemli iki kararı bulunmaktadır. Yargıtay, her iki kararında da aynı ilkeyi kabul etmiştir. Yargıtay tarafından çözümlenmesi gereken hukuki sorun; “Türk iç pazarına sunulmuş malların, daha sonra üçüncü kişiler tarafından yurt dışından ithali halinde durumun ne olacağı” şeklinde formüle edilebilir⁴². Yargıtay’ın bu mesele ile ilgili olarak benimsediği ilke aynen şöyledir:

“...556 sayılı KHK ‘nin 13/1 ve bu maddenin mehzatı olan 89/104 Sayılı yönergenin 7.1 maddesinde ‘marka sahibi tarafından veya onun izni ile markayı taşıyan malların piyasaya sunulmasından sonra marka sahibi, markanın bu mallarla ilgili olarak kullanılmasını yasaklayamaz’ hükmü getirilmiştir. Buna uygulamada ve yasal düzenlemelerde marka hakkının tüketilmesi kavramı denilmektedir. Bu ilkenin uygulanabilmesi için yukarıda da değinildiği üzere tescilli markayı taşıyan malların marka sahibi tarafından veya onun izni ile Türkiye’de piyasaya sunulmuş olması gerekir. Markalı malların Türkiye’de piyasaya sunulmasından sonra marka hakkı sahibi, bu malların yurt dışına satar (veya yurt dışında menşe ülkeden başka bir ülkede üretilirse) bunların üçüncü kişiler tarafından satın alınarak Türkiye’ye ithaline (paralel ithalat) engel olamaz. Aynı ilke yabancı markayı taşıyan malların Türkiye’de tek satıcısı (münhasır lisans sahibi) durumunda olan ve marka sahibinin

⁴¹ Şehirli, s. 99.

⁴² Kayhan, s. 60.

izniyle bu markayı adına tescil ettirmiş bulunan kişi bakımından da geçerlidir ...⁴³

Bu açıklamalardan sonra, Yargıtay'ın tükenme ilkesi hakkındaki görüşlerini aşağıdaki şekilde değerlendirebiliriz:

a. Paralel ithalat ve geri ithalat kavramlarının Yargıtay tarafından gereği gibi aydınlatılmadığı görülmektedir⁴⁴. Yargıtay'a göre Türkiye'de piyasaya sunulan malların, ihraç edilip tekrar Türkiye'ye üçüncü kişiler tarafından ithali de paralel ithalat olarak adlandırılmaktadır. Oysa bu durumda paralel değil geri ithalat kavramı gündeme gelecektir (*Daha önce yaptığımız açıklamalarda, fikri ve sınai mülkiyet hukuku açısından geri ithalata engel olunamayacağını belirtmiştik*).

b. Kararlarda, tükenmenin markanın kendisi için değil; piyasaya sunulmuş somut miktardaki mallar için geçerli olduğu hususuna değinilmemiştir. Yargıtay, yurt dışında piyasaya sunulan markalı mallar için de Türkiye'de tükenmenin gerçekleşebileceğini öngörmektedir. Bir başka anlatımla, özdeş (aynıyet taşıyan) olan ürünlerin **-belli bir kısmının-** Türkiye'de piyasaya sunulması, Türkiye'de piyasaya sunulmamış ya da ileride üretilecek olan diğer ürünler için de Türkiye'de tükenmeyi gerçekleştirecektir. Önemli olan nokta, Türk pazarına aynı nitelikteki ürünlerin sunulmasıdır; artık bu sunum, tükenmenin etkisini diğer ürünlere de (*Türkiye'de piyasaya sunulmamış*) yayacaktır. Böylece *tükenme somut değil; soyut ürünler üzerinde* de gerçekleşecektir⁴⁵. **Sebego** kararında, hatırlanacağı üzere, tükenmenin belli miktardaki somut mal üzerinde gerçekleşeceği içtihat edilmiştir. Yargıtay ve kararlarını temel aldığı yazarlar tarafından ise tükenmenin bu unsuru göz ardı edilmiştir. Bu durumun fikri ve sınai hukukça kabul edilmesi düşünülemez. *Tükenme ilkesinin temel özelliği, tükenecek hakkın piyasaya sunulan -somut- mallarla sınırlı olmasıdır*. PatKHK'nın 76. maddesi uyarınca **“satışa sunulan patentli ürünler üzerinde”** tükenmenin gerçekleşebileceği düzenlenmiştir. *Artık bu açık hüküm karşısında, Türkiye'de piyasaya sunulmayan ya da ileride*

⁴³ 11.HD.12.03.1999, 7996/2099; BATİDER, s. 194-198. Söz konusu karar, doktrin tarafından *Police* kararı olarak adlandırılmıştır. Diğer kararı ise, *Dexter* kararı olarak bilinmektedir: 11.HD.,14.06.1999, 3243/5170; ABD 1999/2, s. 323-327.

⁴⁴ **Kayhan**, s. 65; **Saraç**, s. 135; **Pınar**, s. 897 vd.

⁴⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz.: **Arkan**, s. 202 vd.; **Tekinalp**, s. 385-386.

piyasaya sunulacak ürünler üzerinde -aynı nitelikte de olsa- tükenmenin gerçekleşmeyeceği açıktır.

c. Yargıtay'ın tükenmenin coğrafi sınırını açık bir şekilde ifade etmesi, Türk doktrini tarafından inceleme konusu yapılmıştır. Öğretide, Yargıtay'ın ülkesel tükenme yerine uluslararası tükenmeyi kabul ettiği sonucuna varılmıştır⁴⁶; oysa *kanımızca* Yargıtay'ın *ülkesel tükenmeyi* kabul ettiği görülmektedir. *Buna karşın tükenmeyi somut mallarda sınırlamadığı için uluslararası tükenmeye yakın hukuki sonuçlar ortaya çıkmıştır.* Bu nedenle Yargıtay'ın uluslararası tükenmeyi kabul ettiği söylenemez. Tükenmenin gerçekleşebilmesi için öncelikle Türkiye'de ürünlerin piyasaya sunulması gerekmekte; fakat bu aşamadan sonra piyasaya sunulan ürünlerle ayniyet taşıyan diğer ürünler bakımından da Türkiye çapında ülkesel tükenme gerçekleşmektedir. Uluslararası tükenmede ise, markalı veya patentli ürünler üzerindeki hakkın Türkiye bakımından da tükenebilmesi için Türkiye dışında dünyanın herhangi bir yerinde piyasaya sunma yeterlidir. Yargıtay kararlarında ise, ürünler üzerindeki hakkın Türk iç pazarına sunulduktan sonra tükeneceğini belirtmektedir. *Sonuçta Yargıtay ülkesel tükenme ile birlikte soyut mal üzerinde tükenmeyi kabul ederek, Kararnamenin 76. maddesine aykırı bir şekilde tükenmenin sınırlarını genişletmeye çalışmıştır.* Buraya kadar yaptığımız açıklamalar doğrultusunda;

I. Patentli ürünlerin lisans alanların (*Ege/Ova*) depolarına teslim edilmesi, bunların Türkiye'de piyasaya sunulduğu anlamına gelmez. Çünkü bu ürünler üzerindeki ilk kez ticari alana sunma hakkı, patent sahibi tarafından lisans alanlara bırakılmıştır. Dolayısıyla davalılar tarafından yapılan ithalata konu olan modüllerin Türkiye'den önce İtalya'da piyasaya sunulması, bu ürünler üzerindeki hakların, Türkiye bakımından da tüketilmesine neden olmayacaktır.

II. İthalata konu modüllerin Türkiye'de piyasaya sürüldüğü söylene-meyeceği gibi, bu ürünler dışındaki modüllerin de, Türkiye'de piyasaya sunulduğu söylenemez. Zira, bu ürünler lisans alanların depolarında muhafaza edilmekte, henüz Türkiye'de satışa sunuldukları bilinmemektedir. Lisans alanlardan müvekkilimiz Ege, alt lisans görüşmelerini sürdürürken, diğer lisans alan Ova ürünlerin büyük bir kısmını İtalya'ya göndermiş, bunların İtalya'da ticari hayata sunulmasını sağlamıştır. Bunun sonucunda olayımıza

⁴⁶ Pınar, s. 906 vd.; Kayhan, s. 63; Saraç, s. 139.

konu olan hukuka aykırı ithalattan önce, herhangi bir şekilde nem modülleri Türk iç pazarına sunulmamıştır. Böylece, Yargıtay tarafından dile getirilen ve esasen patent hukukuna aykırı olan tükenme yaklaşımının bir an için kabulü halinde dahi, lisans sözleşmesine konu olan ürünler üzerindeki haklar Türkiye’de de tükenmemiştir.

III. Yukarıda belirtilen tüm bu sonuçları bir yana bırakacak olsak bile, her şekilde ithalata konu olan ürünlerin dolaşımına (*hangi tür tükenme ilkesi kabul edilirse edilsin*) engel olunabilecektir. Çünkü patentli bir ürün üzerinde tükenmenin gerçekleşebilmesi için bunların patent sahibinin izni dahilinde piyasaya sunulması gerekmektedir. Olayımızda patent sahibi bu izni lisans alan Ege ve (*dava dışı*) Ova’ya verirken, malların piyasaya sürülme koşullarını da belirtmiştir. İnhisari lisans sözleşmesine göre, nem modüllerinin alıcılara sunulması, bunların kurulumu ile birlikte olacaktır⁴⁷. Bu kurulunun, lisans alanlar ya da alt lisans sahipleri tarafından gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bunun haricindeki piyasaya sunumlar, patent sahibinin iradesinin aksine gerçekleşmiş sunumlardır. Sonuçta tükenmenin izin unsuru, söz konusu ürünler üzerinde mevcut olmayıp bu malların dolaşımına her durumda engel olunabilir. Artık, bu aşamada benimsenen tükenme anlayışı çeşidinin bir önemi kalmamaktadır.

3. Ekin ve Ahmet Gümüş, Patent Sahibinin İzni Olmadan Patentli Ürünleri Piyasaya Sürerek PatKHK’ dan Doğan Haklarımızı İhlal Etmiştir⁴⁸.

“*Patentten doğan hakkın kapsamı*” başlığını taşıyan PatKHK’nın 73. maddesinin a bendinde, “*patent konusu ürünün üretilmesi, satılması, kullanılması veya ithal edilmesi veya bu amaçlar için kişisel ihtiyaçtan başka herhangi bir nedenle olursa olsun elde bulundurulması*”⁴⁹, patentli ürünler

⁴⁷ Bu sözleşme şartına uyulması, buluşun işlevinin ortaya konulması bakımından büyük önem arz etmektedir.

⁴⁸ Yapılan açıklamalarda kanuni terminolojiye uygun olarak “*patent sahibi*”, ibaresi kullanılmakta ise de, bu ifade olayımız yönünden “*inhisari lisans sahibi*”ni de ifade etmektedir. Çünkü müvekkilimiz, patent sahibinin açabileceği davaları, inhisari lisans sözleşmesi yoluyla, kendi adına da açabilmektedir (PatKHK 148, 92/2).

⁴⁹ Ürünün satımına ve ithaline ilişkin tekellerin sınırlamaları şu şekildedir: (1) Patentli ürünün zorunlu lisans veya kamu yararı gerekçesiyle devlet tarafından verilen yetkiye dayanılarak satılması; ithali (2) Patentli ürünler üzerindeki hakkın tüketilmesi (3) Patentli

üzerindeki haklar dahilinde görülmüş; bu fiiller bakımında patent sahibi lehine inhisari koruma hak ve yetkileri verilmiştir. Bu hüküm dikkate alındığında, davalılar tarafından patent sahibinin, patentli ürün üzerinde sahip olduğu satım ve ithale ilişkin haklarının ihlal edildiği görülmektedir. Davalılardan Ekin tarafından patentli ürünlerin patent sahibinin izni olmadan Türkiye'ye ithali ve satışı; diğer davalılardan Ahmet Gümüş tarafından ise bu ürünlerin tekrar satışı gerçekleştirilerek patentten doğan haklar ihlal edilmiştir.

PatKHK'nın 136. maddesinde, patent hakkına yönelik tecavüz halleri, tahdidi olarak belirtilmiştir. Ancak 136. maddenin kapsamında, patentli ürünlerin izinsiz ithali ve satımı yer almamaktadır. Örneğin patentli ürünlerin patent sahibinin izni olmaksızın ticari hayata çıkarılması, maddenin sınırlayıcı sayımı içerisinde değildir. Oysa ki, 73. maddenin a bendinde bu fiiller bakımından patent sahibine tekeli haklar tanınmıştır. Buradan hareketle, bir an için 73. madde dahilindeki, patentli ürünlerin satım ve ithaline ilişkin korumanın, 136. madde kapsamında değerlendirilmediği; dolayısıyla iki hüküm arasında bağlantının kurulamadığı sonucuna varılabilir. *Bu durumda ürünün taklit edilmeksizin, patent sahibinin izni olmadan satım ve ithaline yönelik fiiller, sorumluluk dışında ve müeyyidesiz mi kalacaktır?* Kanaatimizce, bu soruya 138. madde kapsamındaki düzenleme göz önüne alındığında, olumsuz cevap verilecektir. İlgili maddenin kenar başlığı "tazminat" olarak yazılmışsa da; madde içeriğinin 136. maddeyi tamamlayan, diğer tecavüz hallerini düzenlediği görülmektedir⁵⁰.

Davalılar Ekin ve Ahmet Gümüş'ün eylemleri, patent hakkı sahibinin egemenlik alanına haksız bir müdahale teşkil etmektedir. Bu alana yapılan tecavüzlerin, 136. madde kapsamında olmaması, bu fiillerin sorumluluğa yol açmadığı anlamına gelmez (*Aksine bkz.; PatKHK m.138/I*). Bu nedenle patentle korunan ürünü (*Vent Kuluçka Nnem Modülü*) sahibinin izni olmadan

ürünlerin sırf bilimsel araştırma ve deney amacıyla ithali (4) Ülke sınırlarına geçici olarak giren araçlarda gerçekleşen kullanım hali; ayrıntılı bilgi için bkz.: **Şehirli**, s. 106.

⁵⁰ 556 s.k. KHK'nın 61/I, a'da, aynı düzenlemenin 9. maddesinde düzenlenen marka hakkının kapsamına yapılan haksız müdahaleler, tecavüz olarak değerlendirilmiştir. Esasen markaların korunması bakımından geçerli olan bu yaklaşımın, yorum yoluyla dahi olsa patentlerin korunması yönünden de geçerli olmaması için hiçbir sebep yoktur. Kaldı ki, **PatKHK'nın 4. maddesi uyarınca TRIPS madde 28/I, a'da belirtilen hakların kullanılması da her şekilde mümkündür Buna göre, patent konusu bir ürün olduğunda, patent sahibinin iznini almamış üçüncü kişilerin bu ürünü satışa arz etmeleri, satmaları patent sahibi tarafından engellenebilir** (Ayrıca bkz. TRIPS m. 6).

satan; dağıtan veya başka bir şekilde ticaret alanına çıkararak veya bu amaçlar için ithal eden kişiler (*Ekin/Ahmet Gümüş*) hukuka aykırılığı gidermek ve sebep olduğu zararı tazmin etmekle yükümlüdür (*PatKHK m.138*). PatKHK m. 138'in birinci fıkrası, aynı hükmün ikinci fıkrasının aksine *kusursuz sorumluluğu* esas almıştır⁵¹. Öğretideki hükme konu sorumluluğun bir kusur sorumluluğu olduğu şeklinde aksi yöndeki görüşün kabul edilmesi halinde dahi⁵², kişinin, her şekilde söz konusu eyleminin başkalarının hakkına tecavüz oluşturup oluşturmadığını araştırılması gerekir. Bu araştırma, aleni sicilin incelenmesi yoluyla yapılabilir (PatKHK m.92/IV). Kaldı ki, ürünlerin üzerine patentli olduklarını belirten açıklamaların konulması zorunluluğu karşısında (*PatKHK. m. 69*) özen yükümlülüğünü yerine getirmeyen davalıların, iyiniyetli ve kusursuz olduklarından bahsetmek şu aşamada mümkün değildir⁵³.

PatKHK m.138/I'de maddi tazminat düzenlemektedir⁵⁴. Maddi tazminat içinde yer alan *yoksun kalınan kâr* şeklindeki zarar kalemi, PatKHK m.140'da ayrıca düzenlenmiş olup söz konusu miktarın artırımı özel şartlara bağlanmıştır (*Ayrıca bkz. PatKHK. m. 141*). Manevi tazminata ilişkin talep haklarımız ise PatKHK m.137/I, b'de kaleme alınmıştır⁵⁵. Tazminat kalemlerine ilişkin taleplerimiz, dilekçemizin Sonuç ve İstem başlığı altında ayrıca belirtilmiştir.

4. Ahmet Gümüş, Vent Kuluçka Nem Modüllerinin Yanlış Kurulumunu Gerçekleştirerek Patentli Buluşun Ayrıca İtibarını Zedelemiştir.

PatKHK'nin 142. maddesi, "*Buluşun itibarı*" kenar başlığı altında maddi ve manevi tazminattan farklı ve ayrı olarak bir tazminatın daha istenebileceğini düzenlemiştir⁵⁶. Maddi ve manevi tazminattan farklı bazı nitelikler

⁵¹ Tekinalp, s. 542.

⁵² Arkan S., Marka Hukuku, C. II, Ankara 1998, s. 241 (Buradan itibaren *ARKAN, Marka* olarak anılacaktır).

⁵³ Arkan, Marka, s. 241.

⁵⁴ Tekinalp, s. 541; Saraç, s. 257.

⁵⁵ Şehirli, s. 175; Tekinalp, s. 546.

⁵⁶ İtibar tazminatı İspanya Patent Kanunu'nun 68. maddesinden alınmıştır; ayrıntılı bilgi için bkz.: Tekinalp Ü., "İtibar Tazminatı ve Bazı Sorunları", Prof. Selahattin Sulhi Tekinay'ın Hatırasına Armağan, İstanbul 1999, s. 589; Saraç, s. 298.

taşıyan ve hükümde yer alan “ayrıca” kelimesi dolayısıyla her iki tazminattan ayrı, yani onlara ek olarak istenebilen bu tazminata KHK’lerde yer verilerek buluşun, zarara uğrayan itibarının onarılması gayesi güdülmüştür⁵⁷. İtibar tazminatının şartları şu şekildedir:

(1) Hakkın tecavüze uğramış olması gerekir. Hakka herhangi bir tecavüz itibar tazminatının talep edilebilmesi için yeterlidir; yoksa tazminatın istenebilmesi belirli tecavüz hallerine özgülenmemiştir.

(2) İtibarın zarara uğraması yaratılan imajın zedelenmesidir. Bu da söz konusu patentle ilgili olarak pazarda oluşmuş veya oluşmakta olan güvenden doğan saygınlığın kısmen veya tamamen yitirilmesi demektir. İmaj zedelenmesi, pazar payının da yitirilmesine yol açacaktır. İtibar zararı, patentte “*kötü şekilde üretim*”den veya “*uygun olmayan bir tarzda piyasaya sürülmüş olması*”ndan doğmalıdır.

(3) İliyet bağının mevcut olması gerekmektedir. Hukuka aykırılık ile zararı doğuran eylemler birbirinden ayrılamaz. Başka bir deyişle, hakka tecavüz eden kişi ile malın kötü üretimini yapan ve malı uygun olmayan şartlarda piyasaya süren kişiler ayrı ayrı kişiler ise, eylemler bir bütün olarak değerlendirilir ve bu şahıslar *müteselsilen* sorumlu tutulurlar. Bu halde Borçlar Kanunu m.50 uygulama alanı bulur⁵⁸.

Patent hakkına tecavüz konusunda yaptığımız açıklamaları da göz önüne aldığımızda Ekin ve Ahmet Gümüş’ün PatKHK’nın 142. maddesi uyarınca itibar tazminatından sorumlu olmaları gerekmektedir. Çünkü;

1. Ekin ve Ahmet Gümüş’ün patentten doğan haklara tecavüz ettiği görülmektedir.

2. Ekin, patent hakkına tecavüz ederken, Ahmet Gümüş ise hem hakka tecavüz etmiş hem de malı uygun olmayan yollarla piyasaya sunmuştur. Böylece davalılardan Ekin tecavüz eden, diğer davalı Ahmet Gümüş ise malı uygun olmayan şartlarla piyasaya süren sıfatıyla itibar tazminatından sorumlu tutulur. Çünkü hakka tecavüz eden kişiyle malın kötü üretimini yapan ve malı uygun olmayan şartlarda piyasaya süren kişiler, ayrı ayrı kişilerse de eylemler bir bütün olarak görülür ve bu şahıslar müteselsilen sorumlu tutulurlar.

⁵⁷ **Tekinalp**, s. 428; 11. HD. 21/06/1999, 3779/5504 (kararın sadece marka hukukuyla ilgili kısmının alıntı halindeki nakli için bkz.: **Saraç**, s. 299); **Şehirli**, s. 174.

⁵⁸ **Tekinalp**, s. 428.

3. Ahmet Gümüş'ün Vent Kuluçka Nem Modüllerinin kurulumunu yanlış yapması, patentli ürünlerin “*uygun olmayan tarzda piyasaya sunulması*”na neden olmuştur. Yapılan bu yanlış kurulum, piyasada buluşa olan güveni temelinden sarsmıştır, bu da müvekkilimizi pazardaki payın yitirilmesi, ileride hiç satış yapamama tehlikesi ile karşı karşıya bırakmıştır.

5. Vent Kuluçka Nem Modüllerinin Kurulumunda Uyulması Gereken Teknik Nitelikteki Kurallar, Patent Hakkının Kapsamı Dahilindedir.

Vent kuluçka nem modüllerinin teknik kurulum kuralları, modüllerin kendi içinde ve kuluçka makineleri üzerindeki teknik ve mekanik bağlantılarının, nasıl yapılacağını göstermektedir. Bu yöntemler, maddi nitelikteki modüllerin çalışmasını ve dolayısıyla buluşun uygulamaya sokulmasını sağlamaktadır. Bu niteliği itibari ile bu kurallar, buluşun vazgeçilmez ve ondan bağımsız düşünülemez gayri maddi unsurlarıdır. Bu kurallar olmadan modüllerin fonksiyonu ortaya çıkarılamayacak, böylece yeniliğin sanayiye uygulanabilir olma özelliği ortadan kalkacaktır. Nature firması, tecrübe ve bilimsel deneyler sonucu elde ettiği modüllerin uygulanmasına yönelik esaslı ve belirlenmiş bilgi grubunu, patent hakları ile koruma yoluna gitmiştir⁵⁹. Ürün patenti niteliğinde olan Vent Kuluçka Modülleri ile *usul patenti niteliğinde olan teknik kurulum bilgileri*, aynı buluşun birbirini tamamlayan maddi ve gayri maddi unsurlarını oluşturmaktadır. Böylece, olayımız bakımından ürün ve usul patentinin aynı buluşa konu olduğu görülmektedir. Bu tür bir durumun oluşabilmesi için gerek ürünlerin gerekse bu ürünlerin işlevini sağlayacak kurulum bilgilerinin, yenilik taşıması gerekir.

Buluşun uygulamaya sokulması, kurulum bilgilerine ihtiyaç duyulmadan gerçekleştiriliyorsa; artık bu bilgilerin buluşun kapsamında olduğu söylenebilir. Çünkü bu bilgiler herhangi bir yenilik getirmemektedir. Patentli ürünün irdelenmesi ile bunların kurulumuna ilişkin bilgiler kendiliğinden sağlanabiliyorsa, artık bu bilgilerin patent hakkı kapsamında korunması düşünülemez. *Buna karşın patentli ürünlerin kurulumu için bu bilgilerin sağlanması*

⁵⁹ Bununla birlikte, Nature firmasının bu bilgileri know-how olarak koruma altına alması düşünülebilirdi. Ancak olayımız açısından bu tür bir yolun izlenmesi mümkün değildir. Öncelikle teknik kurulum bilgilerinin buluşun ayrılmaz bir parçası olduğu görülmektedir. Buluşa patent verilmesi ve her türlü unsurunun ilan edilmesi yoluyla söz konusu buluşun ayniyet kazanacağı düşünülürse; bu bilgilerin gizliliği ortadan kalkacaktır. Gizli olmayan bu bilgilerin de know-how olarak korunması anlam ifade etmeyecektir.

zorunluluk arz ediyorsa; artık bu tür kurulum bilgilerinin koruma kapsamında olması gerekmektedir. Buluşun kullanılabilmesi bu bilgilerin uygulanması ile mümkün olacaktır. Sonuçta, kuluçka makinelerinde nem sorununu çözen buluşumuz, maddi nitelikteki ürün patentleri (**Vent Kuluçka Nem Modülleri**) ile bunların kurulumunu sağlayacak usul patenti niteliğindeki, kurulum bilgilerinden oluşacaktır.

Bu bilgilerin usul patenti olarak nitelendirilebilmesi için, patent başvurusunda bunların ortaya konulması gerekmektedir. Başvurunun kabul edilmesiyle buluş patentli hale gelecektir. Bu kabulden sonra yapılan ilanla buluşun gayri maddi unsurunu oluşturan kurulum bilgileri patent hakkının getirdiği korumadan yararlanacaktır⁶⁰.

Teknik kurulum kuralları, patent sahibinin ürünlerini piyasaya sunma şeklini dahi belirlemektedir. Çünkü bu kuralların, teknik hassasiyeti haiz olup vasıflı kişiler tarafından uygulanması gerekmektedir. Ürünü oluşturan modüllerin kurulumu, üründen bağımsız nitelikteki kuluçka makinaları ile teknik bağlantısı gerçekleştirilerek sağlanmaktadır. Bu teknik hassasiyet, ürünün teknik alanda yeterliliğe sahip kişiler tarafından kurularak piyasaya sunulmasını gerektirmektedir. Modüllerin kurulumunun yapılmadan piyasaya sunulması, buluşun fonksiyonunu ortadan kaldıracaktır. Çünkü bu tür bir ürünün kurulumu, kullanıcılara bırakılamaz. Bu nedenle patent sahibi olan Nature firması, müvekkilimizden kurulumları bizzat kendisinin yapmasını istemiştir. Zira, Nature firmasının müvekkilimizle lisans sözleşmesi yapmasının sebebi, müvekkilimizin, modüllerin kurulumunda gerekli olan teknik ihtiyacı karşılama kapasitesidir. Aynı şekilde müvekkilimiz, bu kapasiteye sahip olabilecek firmalarla bağlantıya geçerek alt lisans görüşmelerine başlamıştır. Sonuçta, dava dışı Nature firması ve müvekkil, patent lisans sözleşmesi ile ürünlerin nihai kullanıcıya sunulmasını sağlayacak seçici dağıtım sistemi kurmak istemektedirler.

Seçici dağıtım sistemi, üreticinin (*sağlayıcının*) anlaşma konusu malları veya hizmetleri sadece belirlediği kriterlere dayanarak seçtiği dağıtıcılara

⁶⁰ Patent konusunu oluşturan ve korumanın içeriğini belirleyen unsurlara, *istem* denir. Buna göre, patentten doğan hakkın kapsamı, istem veya istemlerle belirlenir (*PatKHK m. 83*). İstemleri, buluşun korunması istenilen unsurlarının açık ve öz ifade edilen somut talepleri olarak tanımlayabiliriz. İstemler, bir yandan patentten doğan hakkın sınırını çizerken, diğer yandan patentten doğan hakka tecavüz teşkil eden fiilleri de belirler; buluşun alanını dolayısıyla patent sahibinin yasal haklarını tanımlar. Modüllerin kurulumuna ilişkin teknik bilgiler, istem, tarifname ve resimlerin yorumlanması ile kabul edilecektir.

(*olayımız bakımından lisans alanlara*) doğrudan veya dolaylı olarak satmayı; bu dağıtıcıların da söz konusu malları veya hizmetleri yetkilendirilmemiş dağıtıcılara satmamayı taahhüt ettiği bir dağıtım sistemidir (*Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyet Tebliği*⁶¹ m. 3/I, g; buradan itibaren “*Tebliğ*” olarak anılacaktır). Ürünlerin teknik özellikleri dikkate alınırsa seçici dağıtım sisteminin kurulması, buluşun etkinliği açısından zorunluluk teşkil etmektedir. Lisans alanlar (*lisans sözleşmesinden doğan yükümlülükleri gereği*) patentli ürünlerin, teknik kurallara uygun şekilde kurulumunu sağlayarak kullanıcılara sunacaktır. Bunun yanı sıra, lisans alanlar alt lisans vererek kendisi dışında malların dağıtımını yapacak kişileri yetkilendirecektir. Bu süreçte lisans alanlar, alt lisans alanları seçerken bu kişilerin ürünlerin kurulumunu yapacak kapasitede olup olmadıklarını da araştıracaktır⁶². Bu sorumluluk, sözleşmenin “*Nem modüllerinin kurulumu lisans ya da alt lisans alanların alıcılara sunacakları, satışa refakat eden hizmetler içinde yer alır*” hükmünden kaynaklanmaktadır. Bunun aksine olan piyasaya sunumlar veya yanlış kurulumlar, sözleşmeden doğan nisbi hakkı ihlal ettiği gibi patentten doğan mutlak hakkı da ihlal edecektir. Yaptığımız tüm bu açıklamalar göz önüne alındığında, modüllerin kurulumunu sağlayacak teknik kuralların, patent hakkının kapsamında yer alması, önemli sonuçlar doğuracaktır:

I. Usul patenti niteliğinde olan bu teknik bilgilerin (*kuralların*) patent sahibinin izni haricinde, Ekin ve Ahmet Gümüş tarafından kullanılması, patent hakkını ihlal etmektedir. Bununla birlikte, Ekin, teknik bilgileri kullanmakla kalmamış; üzerlerine kendi kaşesini vurarak bu kuralların kendisine ait olduğu izlenimini vermiştir (*Söz konusu eylemin aynı zamanda bir suç olarak düzenlenmiş olması ve cezası için bkz. PatKHK. m. 73/A, a-b*). PatKHK'nın 136. maddesinin 1.fıkrasının c bendi uyarınca; “*Patent sahibinin izni olmaksızın buluş konusu olan usulü kullanmak...*” patentten doğan hakka tecavüz olarak görülmüştür. Böylece; Ekin ve Ahmet Gümüş, Nature firması veya

⁶¹ RG. 14/7/2002, S. 24815.

⁶² Dava konusu olay bakımından tüketicilerin korunması için seçici dağıtım anlaşması bir zorunluluk oluşturmaktadır. Sözgelimi, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunu'nun 4/II ve 13. maddeleri uyarınca malın ücretsiz olarak onarımın veya değiştirilmesinin istenmesi halinde davalılardan hiçbiri, anılan istekleri karşılamaya ehil değildirler. Zira, dava konusu ürünlerin kurulumu yapılmaksızın yenisiyle değiştirilmesinin pratik bir önemi olmadığı gibi kurulumu yanlış yapanların ilgili ürünlerin onarımını da yapamayacakları açıktır.

lisans sahibi müvekkilimizin izni olmaksızın buluş konusu kuralları kullanarak (*hatta kendisine ait göstererek*) patent hakkına tecavüz etmektedir.

II. Usul patentleri üzerindeki hakkın tükenmesi söz konusu değildir. Bunun sonucunda tükenme konusunda yaptığımız açıklamalardan, bu kuralları saklı tutmamız gerekecektir.

B. MÜVEKKİLİMİZİN PATENT HUKUKUNDAN DOĞAN YETKİLERİNİN KULLANIMINA, REKABET HUKUKUNA DAYANILARAK DA ENGEL OLUNAMAZ.

1. Genel Olarak

Sınai mülkiyet haklarını koruyan kurallar, bu hakların korunma amacını gerçekleştirecek düzenlemeler getirmiştir. Lisans sözleşmelerinin yapılabilmesi de bu hakların sahiplerine tanınan imkanlar arasında yer almaktadır⁶³. Lisans sözleşmeleri ile hak sahibi, lisans alanlara tekelci (*in hisari*) nitelikteki haklarını kullanma imkanı tanımaktadır. Lisans alanlara tanınan bu in hisari haklar, bazı durumlarda rekabeti sınırlayıcı etki gösterebilmektedir. Bu sınırlamaları engellemek isteyen rekabet hukuku, uygulama alanına lisans sözleşmelerini de almıştır. Rekabet Hukuku lisans sözleşmelerini (*genel olarak*), dikey anlaşma olarak görmekte ve bu anlaşmalarla getirilen dikey rekabet sınırlamalarını engellemeye çalışmaktadır. Dikey anlaşmalar, üretim zincirinin farklı seviyelerinde bulunan işletmeler arasında yapılan anlaşmalardır⁶⁴. Bu anlaşmalar, mal ve hizmetlerin üretiminden kullanıcıya arz edilmesine kadar uzanan süreçte, farklı seviyelerde faaliyet gösteren teşebbüslerin yaptığı rekabeti sınırlayıcı anlaşmalardır⁶⁵. Dikey anlaşmaların rekabeti sınırlayıcı özellikleri yanında, dağıtım ve satış sonrası hizmetleri rasyonelleştirmesi, tüketiciye ilgili ürünü daha kolay bulabilme olanağı sağlaması gibi, piyasa için zorunlu ve olumlu yanları da bulunmaktadır⁶⁶. Dikey anlaşmaların bu yönleriyle piyasanın işleme için zorunlu olmaları, diğer yönleriyle de rekabeti kısıtlayıcı nitelik taşımaları, bu anlaşmalara rekabet kurallarının ne

⁶³ Özdemir, s. 208.

⁶⁴ Badur E., Türk Rekabet Hukukunda Rekabeti Sınırlayıcı Anlaşmalar, Ankara 2001, s. 61; Aslan İ.Y., Rekabet Hukuku, Bursa 2001, s. 252.

⁶⁵ Topçuoğlu M., Rekabeti Kısıtlayan Teşebbüsler Arası İşbirliği Davranışları ve Hukuki Sonuçları, Ankara 2001, s. 182.

⁶⁶ Badur, s. 62.

şekilde uygulanacağı sorununu doğurmaktadır. 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkındaki Kanun (*Buradan itibaren RKHK olarak anılacaktır*)'un 5. maddesi, bu sorunun çözümü için *muafiyet* sistemi öngörmüştür. Beşinci maddenin son fıkrası uyarınca, belli şartların gerçekleşmesi halinde, Rekabet Kurulu "*belirli konulardaki anlaşma türlerine bir grup olarak muafiyet tanınmasını sağlayan ve bunların şartlarını gösteren tebliğler çıkarabilir*". Rekabet Kurulu, ilgili *Tebliğ* yürürlüğe koyarak yukarıdaki maddenin uygulanmasını sağlamıştır.

Müvekkilimizin taraf olduğu lisans sözleşmesi, bu *Tebliğ* kapsamında değerlendirilecek ve RKHK'nin 4. maddesi hükmünün uygulanmasından muaf tutulacaktır. Bu *Tebliğ* kapsamında söz konusu lisans sözleşmelerinin muafiyetten yararlanabilmesi için bu sözleşmelerin aynı zamanda *Tebliğ*'de belirtilen şartları taşımaları da gerekmektedir. Yapacağımız analizlerle, bu şartların davamıza konu olan inhisari satış lisansı sözleşmesi bakımından da gerçekleştiğini, ortaya koyacağız.

2. Dava Konusu İnhisari Satış Lisansı Sözleşmesi Rekabet Hukukuna Uygundur.

a. Müvekkilimizin Taraf Olduğu İnhisari Satış Lisansı Sözleşmesi, Tebliğin Uygulama Alanı İçindedir.

Tebliğ'in ikinci maddesinde muafiyetin kapsamı belirtilmiştir. Müvekkilimiz Ege ile dava dışı Nature firması arasındaki patentli ürünleri konu alan inhisari satış lisansı sözleşmesinin, grup muafiyetinden yararlanacağı açıktır. Üretim zincirinin farklı seviyesinde olan Ege ve Nature firmaları tarafından; Vent kuluçka nem modüllerinin alımı, satımı ve yeniden satımı amacıyla yapılan lisans sözleşmesi dikey anlaşma olarak nitelendirilecektir. Bu lisans sözleşmesi ile müvekkilimize, ürünleri piyasaya sunma ve kurulumlarını yapma hakkı tanınmıştır. Sonuç olarak, ürünlerin piyasaya sunumu için patent hakkı sahibi, patentten doğan haklarının bir kısmını satış lisansı şeklinde müvekkilimize tanımıştır.

Tebliğ'in 2. maddesinde belirtilen; "*fikri hakkın kullanımının anlaşmanın esas amacını oluşturmaması kaydı*", üretim lisanslarını⁶⁷ içine alabilecek bir

⁶⁷ AB Hukukuna göre patent üretim lisansları 240/96 sayılı Teknoloji Transfer Blok Muafiyet Tüzüğü kapsamına girerken; patent satış lisansları ise 2790/1999 sayılı Dikey Anlaşmalar ve Uyumlu Eylemler Hakkında Blok Muafiyet Tüzüğü kapsamında değerlendirilecektir; ayrıntılı bilgi için bkz.: **Taylan**, s. 226.

hüküm olarak görülmektedir. Buna karşın satış lisanslarının bu hüküm içerisinde değerlendirilmesi düşünülemez. Çünkü kullanılacak satış lisansı hakkı, üretimi içermemekte; sadece malların satışını ilgilendirmektedir. Bu tür lisans sözleşmelerinin esas amacı, fikri ve sınai hakkın kullanımı değil; ürünlerin piyasaya sunulmasıdır. Bu haklar ürünlerin piyasaya sürülmesinde bir araç olarak kullanılmaktadır.

b. İnhisari Satış Lisansı Sözleşmesi, Dikey Anlaşmaları Grup Muafiyetinin Kapsamı Dışına Çıkaran Rekabet Sınırlamalarını İçermektedir.

Müvekkilimiz Ege ile Nature firması arasındaki satış lisansı sözleşmesinde yer alan hükümler, Tebliğ tarafından muafiyete engel görülen hükümlerden değildir. Bu noktada söz konusu sözleşmenin, “*Lisans alanlar, kendi lisans bölgeleri dışından gelen ürün taleplerini hiçbir şekilde karşılamayacaklardır*” hükmü, Rekabet Hukuku açısından tartışılmaya değerdir. Önceki açıklamalarımızda, buluşun işlevinin ortaya konulabilmesi için patentli ürünlerin seçici dağıtım sistemi içinde piyasaya sunulması gerektiğini; bunun bir zorunluluk olduğunu belirtmiştik. ***Seçici dağıtım sistemiyle ilgili yaptığımız açıklamaları ve aşağıdaki düzenlemeyi göz önüne alırsak; yukarıda verilen sözleşme hükmünün, her şeye rağmen muafiyet kapsamında değerlendirilmesi gerekecektir.*** Konuyla ilgili Tebliğin 4. maddesinin c bendi uyarınca; “*Seçici dağıtım sisteminde, bir sistem üyesinin yetkili olmadığı yerde faaliyet göstermesinin yasaklanması hakkı saklı kalmak kaydıyla, perakende seviyesinde faaliyet gösteren sistem üyelerinin son kullanıcılara yapacakları aktif veya pasif satışların kısıtlanması*” muafiyet kapsamında görülmemiştir. Ancak bu hüküm uyarınca bir sistem üyesinin kendi bölgesi dışına yapacağı her türlü satışın (*aktif ve pasif satışların*) kısıtlanması mümkündür. ***Muafiyeti aşan sınırlama, yetkili oldukları bölge için söz konusudur. Kendi bölgeleri dışında (seçici dağıtım sistemine dahil olan) lisans alanların, ticari faaliyetlerinin sınırlandırılması, bu hüküm karşısında her şekilde muafiyet kapsamında değerlendirilecektir.***

c. Müvekkilimizin, Türkiye’de Davalılar Tarafından Sürdürülen Ticari Faaliyetlere Patent Hukukundan Kaynaklanan Yetkilere Dayanarak Engel Olması, Rekabet Hukukuna Aykırılık Teşkil Etmeyecektir.

Belli şartlar altında, fikri ve sınai hak sahibinin paralel ithalatı engellemesi (*bu yetki kendisine fikri ve sınai hak tarafından tanınsa bile*) rekabet

kuralları ile çelişebilmektedir. Bu hallerde rekabet hukuku, paralel ithalatın engellenmesine izin vermeyecektir. Karşılaşılan bu hukuki çelişkinin temelinde, rekabet hukuku ile fikri ve sınai haklar arasındaki amaçsal farklılıklar yatmaktadır. Bu çekişmenin düğümlendiği nokta ise paralel ithalatın önlenbilmesi olgusudur. ***AB hukuku bu sorunun çözümünde, hakkın tükenmesi ilkesinin yanında hakların varlığı ve kullanımının ayrılığı ilkelerini geliştirmiştir.*** Bu ilkelere göre, fikri ve sınai hakların varlığına rekabet hukuku saygı göstermektedir. Bu hakların kullanımı, rekabeti sınırlıyorsa, rekabet kuralları hakların kullanımına müdahale edebilecektir. Bununla birlikte bu ilkelerin uygulamaya sokulabilmesi için ***hakkın özü/cevheri ya da özgül konusu*** olarak adlandırılan dengeleyici bir ilke geliştirilmiştir. Bu ilke yoluyla rekabet hukuku ile fikri ve sınai hukuk arasında, denge sağlanmak istenmektedir. Patent hukuku açısından, patent hakkının özünü, hak sahibinin buluşu kullanması, buluşun itibarını koruması, patentli ürünleri ilk defa piyasaya sürmesi ya da bu haklarının kullanımını lisans sözleşmesi yolu ile üçüncü kişilere tanınması oluşturur.

PatKHK uyarınca, Türkiye'de piyasaya sürülmemiş olan bir malın, yurt dışında piyasaya sunulmuş olması, hak sahibinin Türkiye'de de hakkını tüketmiş olmasına neden olmayacaktır. Böyle bir durumda, hakkını tüketmemiş olan patent sahibi, patentli ürünün Türkiye'ye ithalini (*paralel ithalini*) patent hakkına dayanarak önleyebilecektir⁶⁸. Ancak bu yetki kullanılırken, rekabet hukuku açısından, hakkın özgül konusunun sınırları içinde kalınmalıdır. Bu sınır belirlenirken hak sahibinin, buluşun ekonomik karşılığını ne kadar aldığına; patentli ürünlerin piyasaya sürülme koşullarına ve yapılan ithaller sonucu buluşun itibarının zedelenip zedelenmediğine bakılacaktır. **Hak sahibi, buluştan gerekli ekonomik yararı elde etmemiş veya bu ithalatlar sonucu ürünlerin ve buluşun güvenilirliği zedeleniyor, kendisinin piyasada yürüttüğü satış koşullarına uyulmuyorsa artık paralel ithalatın rekabet kurallarına dayanılarak korunması, kesinlikle kabul edilemez.**

Bunların yanında patent sahibinin daha önce, hiçbir şekilde patentli ürünlerini piyasaya sunmadığı bir ülkeden yapılacak ithalatlara, her durumda önleyebileceği unutulmamalıdır. Zira bu durumda bu yetki, hakkın özgül konusu içinde yer alacaktır. Patentli ürünlerin ilk defa piyasaya sunumunu, patent hakkı sahibi ya da lisans alanlar gerçekleştirecektir. Ancak bu şekilde, patent sahibi veya lisans alanlar, o ürünün sürümünden kaynaklanan ilk

⁶⁸ Taylan, s. 105.

ekonomik menfaatleri elde edeceklerdir. Aksi bir düşüncenin savunulmasının, fikri ve sınai hakları anlamsız kılacağı açıktır. Buna karşılık ürünlerin piyasaya sunumundan sonra ilk ekonomik menfaati sağlayan patent sahibinin yetkilerinin bir kısmı, rekabet hukuku tarafından kısıtlanabilir. Bu aşamadan sonra diğer ülkelerde piyasaya sunulmuş özdeş ürünlerin, usulüne uygun ve buluşun saygınlığını zedelemekten ithal edilmesinin önlenmesi (*başkaca haklı nedenlerin yokluğu halinde*) rekabet hukukuna aykırı görülebilir.

d. Sonuç Olarak

Yukarıda verilen bilgiler ışığında müvekkilimizin patent hukukunun yanı sıra rekabet hukuku açısından da, malların Türkiye'deki ticari dolaşımına engel olacağı açıktır. Çünkü;

I. Lisans alan müvekkilimiz, ürünlerin ilk kez piyasaya sürülmesini gerçekleştirmek suretiyle, ödemiş olduğu lisans bedelinin ekonomik karşılığını alacaktır. İlk kez piyasaya sürme, patent hakkının özgül konusu içinde yer almaktadır. Piyasaya sürmeden kaynaklanan ilk ekonomik menfaatleri elde etmeden, müvekkilimizin sahip olduğu bu hakkı korumak istemesi, rekabet kurallarına aykırı görülemez.

II. Nem modüllerinin Türkiye'de davalılar tarafından, gerekli koşullara uyulmadan piyasaya sürüldüğü; ürünlerin ve dolayısıyla buluşun itibarının çok büyük ölçüde zedelendiği açıktır. Bu ürünlerin önceki açıklamalarımızda belirttiğimiz koşullar altında ticari hayata sokulmaları, buluşun işlevi açısından zorunluluk taşımaktadır. Bu koşulların göz ardı edildiği durumlarda (*rekabetin engellenmemesi için*) malların dolaşımına engel olunamayacağını ileri sürülmesi, kesinlikle düşünülemez.

III. Paralel ithalata engel olunamaması için öncelikle, malların belli bir ülkede patent sahibinin rızası ile piyasaya sürülmesi gerekmektedir. Buna karşın olayımızda malların İtalya'ya ihracı, lisans sözleşmesinde yer alan koşullara uyulmadan yapılmıştır. ***Bu ürünlerin ancak lisans yoluyla yetkilendirilmiş kişiler tarafından kurulumları yapılarak belli bir bölgede piyasaya sürülmesi gerekmektedir.*** Bu koşullar dışındaki piyasaya sunumlar, patent sahibinin izni dahilinde olmamakla birlikte patent hakkını ihlal eden fiiller arasında yer almaktadır (*PatKHK 136/I-d*).

HUKUKİ GEREKÇELER : 551 s.k PatKHK; BK; HUMK; İİK; RKHK; TRIPS; Dikey Anlaşmalar İlişkin Grup Muafiyet Tebliği; sair ilgili mevzuat ve yerli-yabancı ilmi, kazai içtihat.

MADDİ DELİLLER : İddialarımızın ispatına yarar gerek müvekkil şirket gerekse davalılar elinde bulunan her türlü ticari defter ve belgeler; tanık beyanları; alınacak bilirkişi raporu ve sair yasal deliller.

SONUÇ VE İSTEM : Yukarıda anılan haklı ve yasal gerekçelerle fazlaya ilişkin haklarımız saklı kalmak kaydıyla;

1. Davalıların patenle korunan ürünlerimize yönelik süregelen tecavüz niteliğindeki eylemlerinin *durdurulmasına (men'ine) (PatKHK 137/I-a)*.

2. Patentli ürünlerin konu olduğu lisans sözleşmesinden kaynaklanan hakkımıza tecavüz suretiyle elde edilen ve halen davalılar yed'inde bulunan ürünler üzerinde mülkiyet hakkımızın *tanınmasına* ve söz konusu ürünlerin tarafımıza *teslimine*,

3. Davalıların haksız eylemleri sonucunda oluşan;

i. Patentli ürüne (*ürün patentine*) yönelik hukuka aykırı eylemler sonucunda meydana gelen yoksun kalınan kazancımız şeklindeki maddi zararımızın tespitine ve giderek ilgili düzenlemeler sayesinde makul bir payın da eklenerek arttırılmasına ve sonuç olarak şimdilik 2.500.000.000 TL'lık maddi tazminatın (*PatKHK. m. 138/I; 140/I, b, 141/I, II*), (*Yukarıda (2) nolu paragrafta belirttiğimiz, mülkiyet hakkımızın tanınması hakkındaki talebimizin sayın mahkemece kabulü halinde; söz konusu ürünlerin değerinin tazminat miktarından düşülmesine*)

ii. Müvekkil şirketin dava konusu hukuka aykırı eylemler sonucunda zedelenen **kendi firması hakkındaki** ticari güvenilirliği ve saygınlığının tazmini amacıyla şimdilik 1.000.000.000 TL'lık manevi tazminatın (*PatKHK. m. 137/I, b; 138/I; BK. m. 49*),

iii. Yine söz konusu hukuka aykırı eylemler nedeniyle **buluşun itibarında** meydana gelen zararlar sonucu şimdilik 2.000.000.000 TL'lık itibar tazminatının (*PatKHK. m. 142*)

iv. Teknik kuruluma ilişkin usul patentimize yönelik hukuka aykırı eylemler nedeniyle oluşan zararımızın tespiti ile şimdilik 1.000.000.000 TL'lık maddi ve 1.000.000.000 TL'lık manevi zararımızın,

davalılardan müteselsilen tazminine (PatKHK. m. 137/I, b),

4. (i). PatKHK m. 152/I, a uyarınca patentten doğan haklara tecavüz teşkil eden fiillerin dava süresince ve her şekilde hüküm kesinleşinceye kadar tedbiren durdurulmasına⁶⁹; **(ii)** Yukarıda (2) nolu paragrafta konu edilen talebimizin güvencesi olmak ve icrasını temin etmek amacıyla HUMK m. 101/I b. 3 gereği dava süresince, davalıların elinde bulundurduğu patentli ürünlere tedbiren *el konulmasına* ve bunların yediemine tevdiine (*Yediemin masrafları tarafımızdan ayrıca karşılanacaktır*); Patentten doğan haklara tecavüz edilerek ithal edilen ürünlere Türkiye sınırları içerisinde veya Gümrük, serbest liman ve bölgelerde el konularak saklanmasına (*PatKHK. m. 152/I, a; b*); **(iii)** Yukarıda (3) nolu paragrafta talep ettiğimiz şimdilik 7.500.000.000 TL'lık tazminat şeklindeki alacağımızın tahsilinin dava sonunda güvence altına alınması amacıyla ihtiyati haciz kararı⁷⁰ verilmesine (*karş. PatKHK. m. 152/I, c*); **(iv)** İnhisari lisans sahibi müvekkilimizin dava konusu patentli ürünün herhangi bir izin söz konusu olmaksızın kullanılması sonucunda uğramış olduğu zarar miktarının belirlenebilmesi bakımından⁷¹ gerek müvekkil üzerinde bulunan ispat yükümlülüğünün gerekse tazminat yükümlüsü davalılara ait ticari defter, belge, bilgi ve kayıtların ibrazı yükümlülüğünün temini amacıyla davalılar elinde bulunan söz konusu belgelere el konularak yediemine tevdiine (*PatKHK. m. 139, 150, karş. HUMK. m. 368 vd.*)

⁶⁹ Ayrıca bkz. **Yılmaz E.**, Geçici Hukuki Himaye Tedbirleri, C. I, Ankara 2001, s. 754-755.

⁷⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz: **Özekes M.**, İcra ve İflas Hukukunda İhtiyati Haciz, Ankara, 1999, s. 109; Akit dışı sorumluluktan doğan para alacağımız için ihtiyati hacze sayın mahkemece karar verilip uygulanması bakımından, yaptırılacak bilirkişi incelemesiyle uğradığımız zararın tespitine ilişkin alınacak rapor sonucunda hiçbir hukuki ve fiili engel kalmayacaktır. PatKHK'daki özel düzenlemenin (PatKHK. m. 152/I, c) değerlendirilmesi için ayrıca bkz: **Yıldırım-Deren N.**, Haksız Rekabet Hukuku İle Fikri ve Sınai Mülkiyet Hukuku'nda İhtiyati Tedbirler, İstanbul 1999, s. 91-92.

⁷¹ Türk Sınai Mülkiyet Hukuku Bakımından "icra edilebilme niteliğini haiz" delil elde etme tedbirlerinin mümkün olduğu ve *delil tespiti davasının* içeriğinin de bu yönde anlaşılmasının bu alandaki ihtiyaç ve gereklere daha uygun olduğu yönünde ayrıntılı bilgi için bkz.: **Yıldırım-Deren**, s. 99 vd.

5. Davamızın kabulü sonucunda sayın mahkemece verilen hükmün kesinleşmesi ile birlikte söz konusu kararın tamamının tirajı en yüksek beş günlük gazeteden birinde masrafları karşı tarafa yükletilmek kaydıyla ilanına (PatKHK. m. 147),

karar verilerek yargılama harç ve giderleri ile vekalet ücretinin davalılara yükletilmesini vekaleten saygıyla arz ve talep ederiz. 19/04/2003

Davacı Şirket Vekili

Av. YYYYYY (İmza)

() ASLİYE TİCARET MAHKEMESİ
SAYIN BAŞKANLIĞI'NA⁷²
ANKARA⁷³

CEVAP VEREN (DAVALILAR) : 1- EKİN TARIM VE HAYVANCILIK
ARAÇLARI LTD. ŞTİ. (ADRES)

2- AHMET GÜMÜŞ (ADRES)

VEKİLİ _____ : (ADRES)

KARŞI TARAF (DAVACI) _____ : EGE ÇİFTLİK ARAÇLARI A.Ş.
(ADRES)⁷⁴

⁷² Davamız yönünden görevli mahkemenin, her ne kadar ilgili hükümde *ihtisas mahkemeleri* olacağı öngörülmüş ise de *-yarışmanın Ankara'da düzenlenmiş olması nedeniyle-* yarışma jürisinin bulunduğu yargı çevresi içinde bu yönde herhangi bir ihtisas mahkemesinin henüz kurulmamış olması sonucunda görevli mahkeme, yine ilgili hüküm uyarınca Adalet Bakanlığı'nın teklifi üzerine HSYK tarafından belirlenmiş olan (Nöbetçi) Asliye Ticaret Mahkemesi'dir (Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname m. 146/I, II; Bundan böyle PatKHK olarak anılacaktır).

⁷³ Davamızı görmeye yetkili mahkeme *-davacının Türkiye'de ikametgahının bulunması halinde-* ise davacının ikametgahı veya suçun işlendiği veya tecavüz fiilinin etkilerinin görüldüğü yerdeki mahkemelerdir (PatKHK. m. 137/II). Olayımız içerisinde gerek davacı gerekse davalılara ilişkin yetkili mahkemenin tespiti yönünden yeterli bilgi yer almadığından bu konuda bir belirleme yapmak şu aşamada mümkün olamamıştır.

⁷⁴ Patentten doğan haklara tecavüz edildiği iddiasını içeren davalar yönünden, patent sahibinin PatKHK uyarınca açabileceği davaları, inhisari lisans sahibi "*kendi adına*" açabilir (PatKHK. m. 148/I). Anılan hükümde, söz konusu davaların lisans sahibi tarafından *kendi adına* açılacağı düzenlenmiş ise de kimin "*hesabına*" açılmış olacağı ve giderek hükmün kime izafeten verileceği konusunda bir açıklık bulunmamaktadır. Söz konusu davaların lisans sahibi tarafından sadece "...açılabileceğinin..." düzenlenmesi mümkünken; "...*kendi adına açabilir...*" şeklindeki bir ayırım, bu davaların kimin hesabına yürütüp sonuçlandırılacağı sorusunu da beraberinde getirmektedir. İnhisari lisans sahibinin patent haklarına tecavüzden haberdar olabilecek ilk kimselerden olacağı gerçeği; kanun koyucuya söz konusu davaların yürütüm yetkisini (*davayı takip yetkisi*) özel olarak lisans sahibine tanımış olmasını olanaklı kılmaktadır. Böyle bir halde davanın tarafının, dava dışı Nature firması olması gerekirken; inhisari lisans sahibi Ege Çiftlik

VEKİLİ _____ : (ADRES)

KONU _____ : Müvekkillerimize karşı açılan haksız ve yersiz davaya karşı süresi içinde mukabil yanıt ve açıklamalarımızın sunulması hakkındadır.

ACIKLAMALAR _____ :

I. OLAYIN ÖZETİ

Müvekkillerimiz Ekin Tarım ve Hayvancılık Malzemeleri Ltd. Şti. (*Buradan itibaren Ekin olarak anılacaktır*) ile Ahmet Gümüş, tarım ve hayvancılık malzemelerinin satışıyla ilgilenmektedir. Ekin, İtalya’da tarım ve hayvancılık araçları ithalatı yapan Roza adlı şirketin yetkili satıcılarından Vent Kuluçka Nem Modüllerini satın alarak Türkiye’ye ithal etmiştir. Ekin ithal ettiği modüllerin bir kısmını kurulum ve bakımda uyulması gereken kuralların bulunduğu kitapçıklarla birlikte Ahmet Gümüş’e satmıştır. Ahmet Gümüş de satın aldığı modülleri, Akdeniz Bölgesindeki çiftliklere satmıştır. Hukuka uygun olarak ithal edilip satılan bu modüllere ilişkin olarak davacı taraf Ege Çiftlik Araçları A.Ş. (*Buradan itibaren Ege olarak anılacaktır*) kendi lisans bölgesinde izinsiz satış yapıldığı iddiasıyla müvekkillerimize karşı dava açmıştır.

II. OLAYA İLİŞKİN SAVUNMALARIMIZ - GEREKÇELERİMİZ

A. EGE İLE NATURE FİRMASI ARASINDA YAPILAN LİSANS SÖZLEŞMESİ, 4054 SAYILI REKABETİN KORUNMASI HAKKINDA KANUN’UN 4. VE 56. MADDELERİ İLE BORÇLAR KANUNU’NUN 19. VE 20. MADDELERİ UYARINCA GEÇERSİZDİR.

1. Taraflar Arasındaki İnhisari Patent Lisansı Sözleşmesinin Rekabet Hukuku Açısından Niteliği

Fikri ve sınai mülkiyet hakları, sahiplerine kapsamlı yetkiler tanır. Hak sahipleri, bu geniş yetkilerine dayanarak ürünün kendileri tarafından piyasaya sunulmasından sonraki el değiştirmelerini, dağıtımlarını da kontrolleri altına

Araçları A.Ş., sadece davayı patent sahibine izafeten yürütecektir. Bu durumun ise dava dilekçesinde ayrıca açıklanmış olması gerekmektedir.

almak istemişlerdir. Bu durum, ürünlerin serbest dolaşımını engellemiş ve rekabete dayalı ticaret anlayışına zarar vermiştir⁷⁵. Bu hakların yapısındaki tekeli nitelik, söz konusu hakkın rekabeti sınırlayıcı-engelleyici anlaşma, uyumlu davranış ve kararlara konu olmasına veya hakim durumdaki bir işletme tarafından kötüye kullanılmasına imkan vermektedir⁷⁶.

Fikri ve sınai mülkiyet haklarını koruyan kurallar, bu hakların korunma amacını gerçekleştirecek düzenlemeler getirmiştir. Lisans sözleşmelerinin yapılabilmesi de bu hakların sahibine tanıdığı imkanlar arasında yer almaktadır⁷⁷. Lisans sözleşmeleri ile hak sahibi, lisans alanlara tekeli (*in hisari*) nitelikteki haklarını kullanma imkanı tanımaktadır. Lisans alanlara tanınan tekeli haklar, bazı durumlarda *rekabeti sınırlayıcı* etki gösterebilmektedir. Bu sınırlamaları engellemek isteyen rekabet hukuku, uygulama alanına lisans sözleşmelerini de almıştır.

Fikri ve sınai haklar alanında, rekabet kurallarının en önemli etkisinin lisans sözleşmeleri üzerinde olduğu görülmektedir. Gerçekten de özellikle patent, marka, know-how lisansı sözleşmelerinde, birçok rekabeti sınırlayıcı hüküm getirildiği *-yine dava konusu lisans sözleşmesinde olduğu gibi-*, bu yolla piyasadaki rekabet koşulları üzerinde *-olumsuz yönde-* etkide bulunulmaya çalışıldığı görülmektedir. Çünkü bu sözleşme tipi ile rekabeti bozucu kartel yaratmak veya kartel olarak nitelendirilebilecek uygulamalar yapmak, kolayca mümkün olduğu gibi, lisans sözleşmesinin ekonomik işlevi dışında uygulamalar da gerçekleştirilebilir. ***Eş deyişle dava konusu malların Türk iç piyasasından değil de İtalya'dan getirilmesinin en temel sebebi, iç piyasada tespit edilmiş fiyatların fahiş denilecek kadar yüksek olmasıdır.*** Böylece, tüketicinin daha kaliteli mal ve hizmeti daha ucuza alabilme fırsatı, davacı Ege tarafından engellenmekte ve müvekkillerimizden Ekin'i, dava konusu modülleri ithal etmek zorunda bırakılmaktadır. Sonuç olarak, lisans sözleşmelerinin, rekabet hukukundan doğan sınırlamalar içinde ele alınması gerektiği dava konumuz bakımından bir zorunluluk teşkil etmektedir⁷⁸.

⁷⁵ Arkan S., "Marka Hakkının Tüketilmesi", Prof.Dr.Ali Bozer'e Armağan, Ankara 1999, s.197.

⁷⁶ Taylan E., Marka Hakkının Kullanımıyla Paralel İthalatın Önlenmesi, Ankara 2001, s.257.

⁷⁷ Özdemir S.O., Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması, İstanbul 2002, s.208.

⁷⁸ Ayrıntısı için bkz.: Özdemir, s.4; ayrıca bkz.: www.rekabet.gov.tr/word/genelgerekece.doc.

Rekabet hukuku, lisans sözleşmelerini (*genel olarak*) dikey anlaşma olarak görmekte ve bu anlaşmalarla getirilen dikey rekabet sınırlamalarını engellemeye çalışmaktadır. **Dikey anlaşmalar**, üretim zincirinin farklı seviyelerinde bulunan işletmeler arasında yapılan anlaşmalardır⁷⁹. Bu anlaşmalar, mal ve hizmetlerin üretiminden kullanıcıya arz edilmesine kadar uzanan aşamada, farklı seviyelerde faaliyet gösteren teşebbüslerin yaptığı rekabeti sınırlayıcı anlaşmalardır⁸⁰. Türk hukuku açısından lisans sözleşmeleri, 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun (*Buradan itibaren RKHK olarak anılacaktır*) hükümlerine tabi olmakta ve RKHK'nun 4. ve 5. madde-leri kapsamında ele alınmayı gerektirecek olgular içerebilmektedir. Sonuç olarak, olayımızdaki patentli olduğu iddia edilen ürünleri konu alan inhisari satış lisansı sözleşmesinin, RKHK'nin 4. ve 5. maddeleri çerçevesinde ele alınması gerekmektedir.

2. İnhisari Satış Lisansı Sözleşmesi, RKHK'nin 4. Maddesinin Uygulama Alanı İçindedir.

RKHK'nin 4. maddesi, ekonomik yaşamda faaliyet gösteren teşebbüslerin, bir araya gelerek piyasalardaki rekabeti sınırlayıcı müşterek davranışları kontrol eden düzenlemeler içermektedir⁸¹. Bu maddenin uygulanabilmesi için öncelikle teşebbüsler arasında anlaşma, birlik kararları veya uyumlu davranışların bulunması gerekmektedir. Olayımıza konu olan lisans sözleşmesi, bu madde kapsamında bir (*dikey*) anlaşma olarak görülecek ve bu maddenin uygulama alanında kabul edilecektir. RKHK'nin 4. maddesi, ilk fıkrasında *rekabeti sınırlama amacı taşıyan ya da etkisini doğuran veya doğurabilecek nitelikte olan anlaşmaları*, hukuka aykırı bularak yasaklamıştır. Bu yasaklamayı takiben altı bent halinde rekabeti sınırlayıcı anlaşmalara örnekler verilmiştir. Bu bentlerde düzenlenen yasak haller, davacı Ege'nin taraf olduğu inhisari satış lisansı sözleşmesindeki mevcudiyeti görülmektedir. İlgili

⁷⁹ **Badur E.**, Türk Rekabet Hukukunda Rekabeti Sınırlayıcı Anlaşmalar, Ankara 2001, s.61; **Aslan İ.Y.**, Rekabet Hukuku, Bursa 2001, s.252.

⁸⁰ **Topçuoğlu M.**, Rekabeti Kısıtlayan Teşebbüsler Arası İşbirliği Davranışları ve Hukuki Sonuçları, Ankara 2001, s.182.

⁸¹ RKHK'nin 4. maddesi, Yasaklanan Faaliyetler; "*Rekabeti Sınırlayıcı Anlaşma, Uyumlu Eylem ve Kararlar*" kenar başlığı altında düzenlenmiştir. Avrupa Topluluğu Antlaşmasınının 85/1 (*yeni 81.*) maddesinde de benzer bir hükmün düzenlendiği görülmektedir.

sözleşme hükümlerini, 4. madde ile beraber incelediğimizde aşağıdaki sonuçlara varılmaktadır:

a. İnhisari Satış Lisansı Sözleşmesi, RKHK'nin 4. maddesinin (b) bendi Uyarınca, Pazarın Bölüşülmesine Neden Olmaktadır: RKHK'de öngörülen örnekseyici düzenlemelerden biri de “Mal veya hizmet piyasalarının bölüşülmesiyle her türlü piyasa kaynaklarının veya unsurlarının paylaşılması veya kontrol edilmesi” olarak düzenlemiştir (RKHK m. 4/2 b). Görüldüğü gibi bu hükmün amacı, her türlü pazar paylaşımı faaliyetine engel olmaktır⁸².

Pazar paylaşma anlaşmaları; toprak, müşteri ve kullanım sınırlamaları şeklinde karşımıza çıkabilir⁸³. Piyasanın farklı boyut veya görünümüleri pazarın bölünmesinde bir araç olarak kullanılabilir. Örneğin; mal piyasalarının ya da malın kullanıcılarının (müşterilerin) veya uygulamada sıkça görüldüğü şekliyle, coğrafi piyasaların teşebbüsler arasında paylaşılması, piyasa unsurlarının paylaşılması olarak nitelendirilir⁸⁴. İnhisari lisans sözleşmeleriyle davamızda da olduğu gibi rekabet, pazar paylaşımı düzeyinde sınırlandırılmıştır. Lisans sözleşmeleri, tek başlarına rekabeti sınırlayıcı etkiler yaratmasa da, bölgesel satış sınırlamaları ile birlikte pazar bölme etkisi yaratarak rekabetin sınırlanmasında bir araç olarak kullanılmaktadır⁸⁵.

Olayımızda mevcut olan inhisari satış lisansı sözleşmesi, iki açıdan pazarın bölünmesine neden olmaktadır. Patent satış lisans sözleşmesine konulan bölgesellik kaydı ile ilgili piyasa, coğrafi bakımdan sınırlandırılmıştır. Patent satış lisansı sözleşmesinin inhisari nitelikte olması, 551 sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (Buradan itibaren PatKHK olarak anılacaktır) uyarınca, rekabet uygulamalarını da ilgilendiren etkiler doğurmaktadır. PatKHK'nin 88. maddesinin 4. fıkrası; “İnhisari lisans söz konusu olduğu zaman, lisans sahibi başkasına lisans

⁸² Pazar paylaşma anlaşmalarında, paylaşmanın en klasik örneği; iki ya da daha fazla işletmenin ülkeyi bölgelere ayırarak, birbirlerinin bölgelerine girmemeyi taahhüt ettikleri anlaşmalardır. Bölünen pazarın ülke genelinde olması gerekli değildir, bir bölgenin ya da şehirlerin paylaşmaya konu olması da rekabetin sınırlanması açısından yeterlidir.

⁸³ Aslan, s. 126.

⁸⁴ Sanlı K.C., Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'da Öngörülen Yasaklayıcı Hükümler ve Bu Hükümlere Aykırı Sözleşme ve Teşebbüs Birliği Kararlarının Geçersizliği, Ankara 2000, s.109.

⁸⁵ Taylan, s.219.

veremez ve hakkını saklı tutmadıkça, kendisi de patent konusu buluşu kullanamayacağını” düzenlemiştir. Buradaki düzenleme ile inhisari lisans sözleşmesinde lisans veren, sadece lisans alana kullanma yetkisini vermekle kalmayıp daha sonra aynı konuda ve aynı sınırlamalar içinde (yöresel, süresel, vs.) bir başkasına lisans hakkı vermeyeceğini de taahhüt ettiği bir sözleşme yapmaktadır⁸⁶. Bu açıklamalardan sonra, davacı Ege'nin taraf olduğu lisans sözleşmesinin hükümleri incelendiğinde, ortada coğrafi bakımdan (Ege ve Akdeniz Bölgeleri ile) sınırlanmış bir inhisari lisans sözleşmesinin varlığı görülmektedir. Lisans sözleşmesine getirilen inhisarilik kaydı ile patentli ürünlerin piyasaya sürülmesi bakımından lisans veren Nature firmasının ticari faaliyetleri sınırlanmakta, dolayısıyla pazarın bölüşümüne neden olmaktadır. Ayrıca lisans sözleşmesinin bölgesel olarak sınırlanması, lisans alan Ege yönünden de pazarın paylaşımına yol açmıştır. İlgili sözleşme uyarınca Ege'nin satış faaliyeti Ege ve Akdeniz bölgeleri ile sınırlı tutulmuş; satış hakkını sadece bu bölgelerde kullanabileceği belirtilmiştir.

Taraflar bu sınırlandırmayla yetinmeyip müşteri bakımından da pazarın paylaşımı yoluna giderek rekabetin en üst seviyede engellenmesine neden olmuştur. Sözleşmenin ilgili hükmüne göre, “**Lisans alanlar, kendi lisans bölgeleri dışından gelen ürün taleplerini hiçbir şekilde karşılamayacaklardır**”. Bu sözleşme hükmü uyarınca, lisans alanların kendi bölgeleri dışındaki aktif ve pasif satış faaliyetleri engellenmektedir. **Aktif satış**, anlaşmada belirlenen bölge dışında anlaşma konusu mallarla ilgili olarak müşteri arama, şube açma veya dağıtım deposu kurmaya ilişkin satış faaliyetleri iken; **pasif satış** satıcının, aktif satış kapsamına giren olumlu girişimlerde bulunmamasına rağmen, bölgesi dışından gelen ürün taleplerini karşılayarak ticari faaliyetlerde bulunmasıdır. Bazı durumlarda, **aktif satışların kısıtlanması mümkün iken; rekabet kuralları içerisinde pasif satışların engellenmesine izin verilmemektedir**⁸⁷.

⁸⁶ Ortan A.N., Patent Lisansı Sözleşmesi, Ankara 1978, s.16.

⁸⁷ Genç Y., “Türk Hukuku’nda Distribütörlük Sözleşmeleri”, Rekabet Kurumu Perşembe Konferansları, S.13, Şubat-Mart 2001, s.168. Bir sonraki bölümde inceleyeceğimiz muafiyet sisteminde aktif satışların engellenmesine belirli şartlarda izin verildiği görülecektir. Zira dikey anlaşmalara getirilen bölgesellik kaydı ile aktif satışların doğrudan sınırlanması mümkündür. Ancak Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği’nin m.6/1 uyarınca; “...koşullarla bağdaşmaz etkilere sahip olduğunun tespit edilmesi halinde, Rekabet Kurulu, Kanun’un 13. maddesine dayanarak anlaşmaya bu Tebliğ ile tanınan muafiyeti geri alınabilir”. Buna bağlı olarak muafiyetin varlığını bir an için düşünecek

Bu tür sınırlamalar getiren inhisari nitelikteki lisans sözleşmeleri, kapalı-münhasır nitelikte olup rekabet hukuku ilkelerine göre yasaklanmaktadır⁸⁸. Kapalı lisans sözleşmelerinde, lisans alana tanınan münhasır bölgesel koruma⁸⁹ diğer bölgesel satış sınırlamalarıyla bir arada bulunur. Dolayısıyla patent hakları mutlak bir bölgesel koruma yaratmak amacıyla kullanılmaktadır. Ancak bu korumanın lisans bölgesi dışına yapılacak, aktif ve pasif satışları engelleyici nitelikte olması rekabet kurallarına aykırılık teşkil eder.

b. İnhisari Satış Lisansı Sözleşmesi Hükümleri, Lisans Alan ve Alt Lisans Alanların Daha Sonraki Ticari Faaliyetlerini Rekabet Kurallarına Aykırılık Teşkil Edecek Şekilde Belirlemektedir: Dikey anlaşmalarda; üretici konumunda bulunan tarafların, sahip oldukları hakim durumu kullanarak ürünlerinin dağıtımını sağlayacak kişilerin yapacağı satım faaliyetlerinin koşullarını da belirlemeleri, mümkündür. Rekabeti sınırlayan bu durumun engellenmesi, RKHK'nin 4. maddesinin (a) bendi ile mümkün olacaktır. Söz konusu bent uyarınca; *“Mal veya hizmetlerin... her türlü alım yahut satım şartlarının tespit edilmesi...”* hukuka aykırı ve yasak görülmüştür. Böylece, satış sonrası hizmetlerin sunulmuş şartlarına ilişkin anlaşmalar da bu bent kapsamına girmektedir⁹⁰.

Davamızda mevcut olan lisans sözleşmesinin, satış sonrası hizmetlerin sunulmuş koşullarını belirleyerek başka bir yönden de rekabeti sınırladığı görülecektir. Bu etkiyi doğuran sözleşme hükmü şu şekilde düzenlenmiştir: *“Nem modüllerinin kurulumu lisans ya da alt lisans alanların alıcılara sunacakları satışa refakat eden hizmetlerin içinde yer almaktadır...”*⁹¹.

olsak bile, *“Pazarın kısıtlanması”* koşullarıyla bağdaşmayacağı için 13. madde karşısında Rekabet Kurulu tarafından geri alınacak bir muafiyet olacaktır. Buna karşın gerek Avrupa Birliği hukuku gerekse RKHK hükümleri, pasif satışların kısıtlanmasına izin vermemektedir. Çünkü bu yolla belirli bir piyasadaki rekabetin tamamıyla ortadan kaldırılması mümkündür (*Avrupa Topluluğu Antlaşması m.81; RKHK m. 5*).

⁸⁸ **Taylan**, s.223.

⁸⁹ Dikey anlaşmalarda bu tür münhasır korumalar tarafların iradeleri ile sözleşme özgürlüğü çerçevesinde yaratılmaktadır. Ancak bir dikey anlaşma, fikri ve sınai haklara ilişkin hükümler de içeriyorsa, artık bu korumanın fikri ve sınai hakların teknelci etkileri kullanılarak en üst düzeye çıkarılacağı açıktır. Lisans sözleşmesi taraflarının bu yollarla rekabeti engellemelerine rekabet hukuku doğal olarak müdahale edecektir.

⁹⁰ **Aslan.**, s.123-124.

⁹¹ Örneğin; lisans sahiplerinin, büyük miktardaki ürün siparişlerini bu sözleşme hükmü yüzünden karşılamaları düşünülemez. İnhisari lisans sahibi, böyle bir durumda ürün talep

c. İnhisari Satış Lisansı Sözleşmesi, Rakip Teşebbüslerin Piyasaya Girişlerini Engelleyerek Serbest Rekabeti Ortadan Kaldırmaktadır: Bölge bakımından sınırlandırılmış, inhisari lisans sözleşmelerinde lisans veren, lisans alana tanıdığı bölge içinde üçüncü kişilere (*ayrıca*) lisans vermeyeceğini taahhüt etmektedir. Bunun sonucunda, belli bir bölge içindeki (*Ege ve Akdeniz bölgeleri*) fikri ve sınai haklarla korunan ürünlerin satışı tek bir kişinin (*Davacı Ege*) eline bırakılmış olacaktır. Hatta bu tekelleşme, fikri ve sınai hakların kullanılması ile aşırı derecede güçlendirilebilir. Lisans veren, PatKHK'nın 148. maddesi hükmüne dayanarak lisans alana, patentten doğan haklarını koruyabilmek için kendisinin elinde bulundurduğu tüm tekelci yetkileri üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesini sağlayan bir dava hakkını da tanımıştır⁹². Lisans alan bu yetkilere dayanarak patentli ürünlerin kendi bölgesi içinde satış ve dağıtımına engel olmak isteyecektir. Bu tür bir yetkinin kullanımıyla rakip teşebbüslerin patentli ürünleri konu alan ticari faaliyetleri engellenerek ilgili piyasaya⁹³ girişleri önlenecektir. Rekabeti sınırlandıran inhisari lisans sözleşmesinin RKHK'nin 4. maddesinin (d) bendi uyarınca hukuka aykırılığı açıktır. **Sonuç olarak, olayımıza konu olan inhisari lisans sözleşmesinin rakip teşebbüslerin piyasaya girişlerini engelleme etkisi taşıdığı ve dolayısıyla hukuka aykırı ve yasak olduğu görülmektedir.**

d. Sonuç: Açıklanan nedenlerden ötürü, davacı Ege ve dava dışı Nature firması arasındaki patentli ürünleri konu alan inhisari lisans sözleşmesi, RKHK'nin 4. maddesinin uygulama alanına dahil olup hukuka aykırı ve yasaktır.

Borçlar Kanunu'nun 20. maddesi, hukuka veya ahlaka aykırı işlemlerin hükümsüz olduğunu düzenlemiştir. Buna göre, niteliği itibariyle emredici hükümlere aykırı hukuki işlemler, "*batıl*"dır. RKHK'nin 4. maddesinin gerek lafzi, gerek amacı açısından emredici nitelikte olduğu konusunda hiçbir şüphe

eden kişiye alt lisans vermeye, üçüncü kişi de alt lisans almaya mecbur bırakılmıştır. Aynı şekilde, alt lisans alanların da büyük miktardaki ürün siparişlerini karşılama olanağı bulunmayacaktır.

⁹² Böyle bir yetkinin kullanımı için belirli şartların gerçekleşmesi gerekir. Öncelikle lisans alanın rakip teşebbüslerin faaliyetlerine engel olabilmesi için lisans sözleşmesine konu olan fikri ve sınai hakların tükenmemesi gerekmektedir.

⁹³ Davamıza ilişkin olarak Türkiye'deki toplam kuluçka makinesi sayısının sadece 918 olduğu göz önüne alındığında, patentten doğan hakların kullanılması suretiyle ve rekabeti bozucu şekilde, piyasaya giriş çıkışların engellenmesi, son derece büyük bir öneme sahiptir. Ayrıntılı bilgi için bkz.: www.tarim.gov.tr/istatistikler.

yoktur. Bu şekilde, yukarıdaki açıklamalarımız da dikkate alındığında, akdedilen inhisari patent satış lisansı sözleşmesinin söz konusu maddeye aykırılığı açık olup mutlak butlanla sakattır. Bu geçersizlik hali, özel olarak RKHK'nin 56. maddesinde de hüküm altına alınmıştır. Esasen söz konusu lisans sözleşmesi bakımından, bu aşamada Borçlar Kanunu'nun 20/II hükmünün de uygulaması mümkün değildir. Zira, yukarıda yer alan hukuka aykırı sözleşme şartları bulunmadan tarafların, -özellikle dava dışı Nature firmasının- sözleşmeyi aktecek olmaları düşünülemez. Hukuka aykırı sözleşme hükümlerinin olmaması, Nature firmasının lisans sözleşmesi yapma menfaatini ortadan kaldıracak niteliktedir; çünkü bu hükümlerin yokluğu, patentli ürünlerin Türkiye'den ihracına, dolayısıyla Avrupa piyasasına girmelerine neden olacaktır. Böylece Nature firmasının Avrupa ve Türk piyasaları için farklı fiyat politikası⁹⁴ izlemesi, Türkiye'den yapılacak ihracatların, patentli ürünlerin Avrupa piyasasındaki fiyatlarını düşürecek olması nedeniyle hiçbir zaman düşünülemeyecektir⁹⁵.

Sonuç olarak; Ege ile Nature firması arasında yapılan inhisari lisans sözleşmesinin geçersizliği nedeniyle Ege'nin PatKHK'ya dayanarak müvekkilimize karşı ileri sürebileceği herhangi bir dava hakkı bulunmamaktadır. Başka bir deyişle, Ege'nin müvekkilimize karşı açtığı (izinsiz ithalat ve

⁹⁴ Sözü edilen farklı fiyat politikasının somut bir örneği olarak dava dışı Roza firmasının, patentli ürünleri Avrupa'dan temin etmek yerine, dava dışı Ova Çiftlik Araçları A.Ş.'den Avrupa piyasasından daha düşük fiyatla satın alması gösterilebilir.

⁹⁵ İnhisari lisans sözleşmesinin kısmi butlan yaptırımına tabi olması, objektif ve subjektif şartların bulunmasına bağlıdır. Tarafların sözleşmenin kalan kısmı mevcut olmaksızın, o sözleşmeyi -yine de- yapacaklarına yönelik farazi iradelerinin varlığı subjektif şartı oluşturmaktadır. Kısmi butlan yoluyla sözleşmenin ayakta tutulabilmesi, bu farazi iradenin tespitine bağlıdır. **Yukarıda, Nature firmasının böyle bir iradeye sahip olamayacağı belirtilmiştir.** Ticari hayatta, hukuka aykırı hükümler içeren sözleşmelerin tam butlan yaptırımına maruz kalmaması için sözleşme tarafları, kurtarıcı/kısmi butlan kayıtları koyabilmektedir. Bu kayıtlar, sözleşmenin bir veya birkaç hükmünün herhangi bir sebepten dolayı geçersiz olması halinde, sözleşmenin geri kalan kısmının ayakta kalmasını sağlar. Ancak, olayımızda böyle bir kaydın varlığı da görülmemektedir. Ayrıntısı için bkz.: **Başpınar V.**, Borç Sözleşmelerinin Kısmi Butlanı, Ankara 1998, s.83; **Gürzumar O.**, "Franchise Anlaşmaları ve Rekabet Hukuku", Rekabet Kurumu Perşembe Konferansları, Ekim 1999, S. 1, s.124-125.

satım faaliyetlerinin önlenmesi hususundaki davada, taraf sıfatının (*aktif husumet ehliyetinin*) bulunmadığı görülmektedir⁹⁶.

Bunun yanında, bazı durumlarda rekabet hukuku uygulamaları getirdiği muafiyet sistemi ile dikey anlaşmaları 4. maddede öngörülen yaptırımlardan kurtarmaktadır. Benimsenen bu muafiyet sistemine göre; normal şartlar altında 4. madde yasağı içerisinde görülebilecek nitelikteki rekabet sınırlamaları, 5. maddede öngörülen usuli ve maddi şartların tümünün yerine getirilmesiyle, 4. maddenin uygulamasından ve dolayısıyla bu maddeye tabi olmanın hukuki sonuçlarından kurtulabilecektir. Aşağıdaki muafiyet sisteminin şartları incelenerek, olayımıza konu olan lisans sözleşmesinin 4. madde uygulamalarından muaf tutulamayacağı görülecektir.

B. DAVA KONUSU İNHİSARİ SATIŞ LİSANS SÖZLEŞMESİ, RKHK'NİN 5. MADDESİ UYARINCA GETİRİLEN MUAFİYETTEN YARARLANAMAZ.

Lisans sözleşmelerinin 4. madde kapsamındaki uygulamalardan muaf tutulması iki şekilde gerçekleşebilir. Sözleşme, belirli taraflar arasında yapılmış somut bir sözleşme olabilir. Böyle bir anlaşma 5. maddede sayılan şartları taşıması halinde Rekabet Kurulu'nun vereceği karar ile muafiyet içinde görülebilir. Bu muafiyet yöntemine "*bireysel muafiyet*"⁹⁷ denir. Bireysel muafiyette 4. madde kapsamında değerlendirilecek bir sözleşme, ilgililerin talebi ve kanunda öngörülen koşulları taşımaları halinde, Rekabet Kurulu'nun verdiği karar ile 4. maddede belirtilen yaptırımlardan kurtulmaktadır. Bunun yanında lisans sözleşmelerinin bireysel muafiyet dışında da muafiyet sistemine dahil olabilmeleri mümkündür. Rekabet Kurulu, RKHK'nin 5. maddesinde gösterilen koşullara uygun olarak belirli anlaşma gruplarını, her hangi bir talebe ihtiyaç duymadan 4. madde uygulamalarından muaf tutabilir. Bu muafiyet sistemine de "*grup muafiyeti*"⁹⁸ denilmektedir.

⁹⁶ RKHK'nin 4. madde kapsamındaki anlaşmaların geçersizliği yanında bu anlaşmalara taraf olanlar Rekabet Kurulu tarafından idari para cezasına çarptırılmaktadır. Hatta rekabeti sınırlayıcı bu anlaşmalardan mağdur olanlar, anlaşmanın taraflarından tazminat isteyebilmektedir (*RKHK 56./57./58./59. maddeleri*).

⁹⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz.: **Sanlı**, s.132 vd.; **Aslan**, s.134 vd.; **Esin A.**, Rekabet Hukuku, İstanbul 1998, s.74 vd.

⁹⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz.: **Sanlı**, s. 137 vd.; **Taylan**, s.198.

Sonuç olarak; gerek bireysel gerekse grup muafiyeti yoluyla rekabeti sınırlayan veya bu etkiye sahip lisans sözleşmeleri, rekabet uygulamaları bakımından RKHK'nin 4. maddesinde düzenlenen yaptırımlardan kurtulabilmektedir. Ancak yukarıda belirtilen her iki tür muafiyet sisteminin uygulanabilmesi için her şekilde RKHK'nin 5. maddesinde belirtilen koşulların gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu koşullar; (1) Malların üretim veya dağıtımını ile hizmetlerin sunulmasında yeni gelişme ve iyileşmelerin ya da ekonomik veya teknik gelişmenin sağlanması, (2)Tüketicinin bundan yarar sağlaması, (3) İlgili piyasanın önemli bir bölümünde rekabetin ortadan kalkmaması, (4)Rekabetin, (1) ve (2) nolu bentlerde düzenlenen amaçların elde edilmesi için zorunlu olandan fazla sınırlanması, olarak belirtilmiştir.

Bireysel muafiyet başvurularında, Kurul bu şartların tümünün birden, aynı dikey anlaşma içinde mevcudiyetini aramaktadır. Bu hallerden birinin yokluğunda bireysel muafiyetin verileceği düşünülemez. Grup muafiyeti sisteminde ise, düzenleyici idari işlem niteliğindeki Rekabet Kurulu tebliğlerinin, yukarıda belirtilen şartlara aykırı olmaması gerekir. Bunun sonucunda RKHK'nin 5. maddesine uygun olmayan grup muafiyet tebliğlerinin hukuka aykırı sayılarak iptali de mümkündür.

Aşağıda, davacı Ege'nin taraf olduğu inhisari lisans sözleşmesinin muafiyet sistemi içinde yer alıp almadığı gerek grup muafiyeti gerekse bireysel muafiyet açısından ele alınacaktır.

1. Davacı Ege'nin Taraf Olduğu İnhisari Satış Lisansı Sözleşmesinin RKHK'nin 5. Maddesinde İfadesini Bulan Grup Muafiyet Sisteminden Yararlanması Mümkün Değildir.

Rekabet Kurulu, muafiyet için aranan şartların gerçekleşmesi halinde belirli konulardaki anlaşma türlerini bir grup olarak 4. madde uygulamasından muaf tutan ve bunun için gerekli şartları ihtiva eden grup muafiyet tebliğleri çıkarabilir⁹⁹. Bu anlamda, Rekabet Kurulu son olarak Dikey Anlaşmalara İlişkin 2002/2 nolu Grup Muafiyeti Tebliğini (*Buradan itibaren Tebliğ¹⁰⁰ olarak anılacaktır*) çıkarmıştır¹⁰¹. Lisans sözleşmelerinin, sadece bir dikey

⁹⁹ Topçuoğlu, s.248.

¹⁰⁰ RG. 14.7.2002, S. 24815.

¹⁰¹ 2002/2 nolu Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği- madde10: Bu tebliğin yürürlüğe girmesiyle birlikte 1997/3 sayılı Tek Elden Dağıtım Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği, 1997/4 sayılı Tek Elden Satın Alma Anlaşmalarına İlişkin Grup

anlaşma olması, grup muafiyetinden yararlanabilmeleri için yeterli değil; ayrıca çıkarılan grup muafiyet tebliğlerinde yer alan şartlara da uyması gerekir. Olayımızda söz konusu patent satış lisansı sözleşmesi, Tebliğin 2. (kapsam) ve 4. maddesinde (anlaşmaları grup muafiyeti dışına çıkaran sınırlamalar) yer alan koşulları taşımadığından grup muafiyetinden yararlanamayacaktır.

a. Vent Kuluçka Nem Modüllerini Konu Alan İhissari Satış Lisansı Sözleşmesi Grup Muafiyet Tebliğinin 2. Maddesinde Belirtilen Muafiyet Kapsamı İçinde Yer Alacak Dikey Anlaşmalara İlişkin Vasıfları Taşıyamaktadır: Grup muafiyet tebliğinin 2. maddesinde muafiyetin hangi tür anlaşmalara sağlanacağı belirtilmiştir. Bu hükme göre; "...söz konusu fikri hakların anlaşmanın asli konusunu oluşturan mal veya hizmetlerin alıcı veya alıcının müşterileri tarafından kullanımı, satımı veya yeniden satımı ile doğrudan ilgili olması ve bu fikri hakların devri veya kullanımının anlaşmanın esas amacını oluşturmaması" ön şart olarak düzenlenmiştir. Bu tebliğin uygulama alanı, bu hüküm uyarınca oldukça daraltılmıştır. Öncelikle bu maddede yer alan koşulu, sadece satış lisansı sözleşmeleri yerine getirebilmektedir. Buna karşın satış lisansı sözleşmelerinde yer alan fikri ve sınai hakların kapsamı aynı zamanda; (1) doğrudan doğruya ürünlerin müşteriler tarafından kullanımı ve yürütülen satış faaliyetleriyle ilgili olması ve (2) fikri ve sınai hakların devrinin ve kullanımının anlaşmanın esas unsurunu oluşturmaması gerekir. Bu unsurları değerlendirdiğimizde üçüncü kişilere karşı etkili dava hakkı taşıyan, ihissari satış lisansı sözleşmelerinin bu Tebliğin uygulama alanı içinde olmadığı; buna karşılık ihissari olmayan (basit) satış lisansı sözleşmelerinin ise Tebliğin kapsamı içinde yer aldığı görülmektedir. Çünkü ihissari satış lisansı sözleşmelerinde fikri ve sınai hakların kullanımı, satış faaliyetleri için aranan gereklilik ölçüsünü aşmaktadır. Bu tür lisans sözleşmelerinde sözleşmenin esaslı unsurunu, fikri ve sınai hakların kullanımı oluşturmaktadır. Satış lisansı hakkının üçüncü kişilere karşı etkili olduğu durumlarda; artık bu tür satış lisanslarının muafiyet kapsamında olduğunu söylemek yukarıdaki Tebliğ hükmü karşısında mümkün değildir. Çünkü bu tür sözleşmelerde fikri ve sınai hakların kullanımı, ürünlerin satışı için gerekli bir yol olmaktan çok rakip teşebbüslerin faaliyetlerini zorlaştıran, piyasaya girişleri engelleyen ve piyasa unsurlarını kontrol ederek tekelleşmeye yol

Muafiyeti Tebliği ve 1998/7sayılı Franchise Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği yürürlükten kalkmıştır.

açan rekabeti engelleyici bir araç olarak kullanılmaktadır. Özellikle kapalı-münhasır lisanslarda bu kontrolün en üst safhada olduğu; belli bir bölgedeki piyasanın girişlere kapatıldığı göz önüne alındığında, inhisari satış lisansı sözleşmelerinin Tebliğ kapsamında olduğu söylenemez.

Davamıza döndüğümüzde, söz konusu sözleşme için yukarıdaki inhisari satış lisanslarına ilişkin açıklamalarımız aynen geçerlidir. Sonuç olarak; davadaki patentli ürünleri konu alan lisans sözleşmesinin inhisari nitelikte - *hatta kapalı münhasır lisans sözleşmesi özelliklerini haiz-* olduğu göz önüne alındığında bu sözleşmenin Tebliğ kapsamında yer alamadığı ortadadır.

b. İnhisari Satış Lisansı Sözleşmesi, Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyet Tebliğinin 4. Maddesinde Belirtilen Rekabet Sınırlamalarını da İçerdiğinden Grup Muafiyeti Uygulamalarından Yararlanamaz: Tebliğin 4. maddesinde, dikey anlaşmaları muafiyet kapsamı dışına çıkaracak rekabet sınırlamaları belirtilmiştir. Söz konusu hükmün b bendinde; *“alıcının sözleşme konusu mal veya hizmetleri satacağı bölge veya müşterilere ilişkin kısıtlamalar getirilmesi”*, muafiyet kapsamında görülmemiştir. Buna karşılık ilgili bend uyarınca, bu sınırlamaya getirilen istisnalar dört madde halinde düzenlenmiştir. Bu sınırlamalar incelendiğinde, *sadece aktif satışların kısıtlanmasına tebliğ uyarınca izin getirilmektedir.*

Tebliğin 4/1, b.(1) hükmü uyarınca; *“Alıcının müşterilerince yapılacak satışları kapsamaması kaydıyla, sağlayıcı tarafından kendisine veya bir alıcıya tahsis edilmiş münhasır bir bölgeye ya da münhasır müşteri grubuna yapılacak aktif satışların kısıtlanması”* muafiyet kapsamında görülmektedir. Söz konusu hükmün karşıt kavramından hareket ederek, *pasif satışların sınırlanmasının tebliğ kapsamında değerlendirilemeyeceğinden muafiyet kapsamında görülemeyeceği açıktır*¹⁰². Bu açıklamalar ışığında, Ege ile Nature firması arasında akdedilen lisans sözleşmesinin *‘kendi lisans bölgeleri dışından gelen ürün taleplerini hiçbir şekilde karşılamayacaklardır’* hükmü, *pasif satışları sınırlayıp sözleşmeyi muafiyet kapsamından çıkarmaktadır.*

2. Bireysel Muafiyet Açısından İnhisari Satış Lisansı Sözleşmesinin İncelenmesi

Yukarıdaki koşulların tamamının varlığı halinde ilgililerin talebi üzerine, Rekabet Kurulu rekabeti sınırlayıcı anlaşmaları, 4. madde hükümlerinin

¹⁰² Rekabet Dergisi, Nisan/Mayıs/Haziran 2001, Ankara, S.6, s.176.

uygulanmasından muaf tutabilir. RKHK, 5. maddesinde sayılan koşulları incelediğimizde, davamıza konu olan ve 4. madde kapsamında değerlendirilen inhisari satış lisansı sözleşmesinin, bireysel muafiyetten de yararlanması düşünülemez. Çünkü;

A. Öncelikle bu sözleşmenin bireysel muafiyetten yararlanabilmesi için ilgili sıfatını haiz olan davacı Ege veya dava dışı Nature firmasının, Rekabet Kurulu'na bireysel muafiyet başvurusunda bulunması gerekmektedir. Böyle bir başvurunun olayımızda gerçekleşmediği göz önünde tutulursa, söz konusu sözleşmenin bireysel muafiyetten yararlanabilme olanağı yoktur.

B. Böyle bir başvurunun yapılmış olması halinde dahi Rekabet Kurulu'nun, olayımıza konu olan inhisari satış lisansı sözleşmesi için muafiyet tanımayacağı açıktır. Zira RKHK'nin 5. maddesinde belirtilen koşulların tümünün, dava konusu sözleşme yönünden gerçekleşmesi mümkün değildir.

1. Davacının taraf olduğu inhisari satış lisansı sözleşmesi, bölge dışından gelen taleplerin dahi karşılanmasına engel olmaktadır. Pasif satışları engelleyen bu sözleşme hükmü, bireysel muafiyet şartlarıyla bağdaşmamaktadır. Öncelikle bu hükmün RKHK'nin 5. maddesinin (a) bendinde ifadesini bulan ekonomik ve teknolojik faydanın sağlanması ile bir ilgisi yoktur. Bu sözleşme hükmünün sadece rekabeti engelleme amacı bulunmaktadır. **Aktif satışların engellenmesinin bir ölçüde ekonomik fayda sağladığı savunulabilse de pasif satışların engellenmesini rekabet hukuku ile bağdaştırmak mümkün değildir.**

2. Tüketicinin yararına olmayan rekabeti sınırlayıcı sözleşmelerin bireysel muafiyet kapsamında olmadığı 5. maddenin (b) bendinde belirtilmiştir. Lisans sözleşmesinde yer alan hükmün bu aşamada da bireysel muafiyete engel olduğu görülmektedir. Sözleşmeyle pasif satışlar engellenmekte; tüketicilerin talepleri yanıtsız bırakılarak, alternatifleri sadece belirli bir bölgedeki lisans alanlarla sınırlı tutulmaktadır. Böylece pasif satışların sınırlanmasının tüketicinin yararına olmadığı görülecektir.

3. RKHK'nin 5. maddesinin bireysel muafiyet için aradığı bir diğer koşul ise, "*rekabetin ortadan kalkmaması*"dır. Önceki açıklamalarımızda söz konusu lisans sözleşmesinin patent hukukunda yer alan düzenlemeleri kullanarak, lisans bölgesi içinde rekabeti sınırladığını söylemiştik. Bu sınırlamalarla, bir yandan pazarın bölüşülmesi gerçekleşirken bir yandan da rakip teşebbüslerin ticari faaliyetlerine engel olunmaktadır. **Rekabeti engelleyen bu durumlara, bir de pasif satışların engellenmesi eklenince; artık lisans**

bölgesi içinde belli bir rekabetin varlığından bahsedilemez. Çünkü sadece aktif satışların kısıtlanması, potansiyel olarak rekabetin sürmesini sağlayabilirdi. Zira lisans alanlar, kendi bölgeleri dışında aktif olarak satış faaliyetinde bulunmasa da, buradan gelecek talepleri karşılayarak diğer lisans alanlara rakip olabilirlerdi. Ancak böyle bir durumun pasif satışların engellenmesi ile söz konusu olamayacağı açıktır. ***Sonuçta, inhisari satış lisansı sözleşmesinin, ilk defa Türkiye’de piyasaya sunulacak patentli ürünleri konu alacak rekabeti, lisans bölgeleri içinde ortadan kaldırdığı ortaya çıkmaktadır.***

4. RKHK’nin 5/d hükmü, bireysel muafiyet için başkaca bir şartı daha düzenlemiştir. Rekabetin, tüketicinin yararına ve ekonomik faydayı sağlamak amacıyla sınırlandırıldığı durumlarda bu sınırlamanın ölçülü olması gerektiği belirtilmiştir. Yukarıdaki açıklamalarımız çerçevesinde böyle bir ölçünün olmayış bakımından gerçekleştiği kesinlikle söylenemez.

Bütün bu açıklamalar neticesinde, inhisari satış lisansı sözleşmesinin bireysel muafiyet kapsamında da ele alınamayacağı konusunda tereddüt duymamak gerekir.

C. VENT KULUÇKA NEM MODULÜNDEN DOĞAN PATENT HAKKI TÜKENMİŞ OLUP MALLARIN MÜVEKKİLLERİMİZ TARAFINDAN İTHALATI, SATIMI VE DAĞITIMINA ENGEL OLUNAMAZ¹⁰³.

Davamıza konu sözleşmenin bir an için geçerli olduğunu kabul etsek bile; davacı taraf lisans sözleşmesi ile elde ettiği patent hakkından doğan taleplerini müvekkillerimize karşı kullanamaz. *Çünkü dava konusu patentli mallar üzerindeki haklar tüketilmiştir.* Buradan da anlaşılacağı üzere, patent hakkının tüketilmesi, söz konusu hakkın sınırını oluşturmaktadır. Artık bu sınır aşıldıktan sonra patentli ürünler üzerindeki haklar üçüncü kişilere karşı ileri sürülemez. Bu aşamada patentten doğan hakların tüketilmesi ilkesi

¹⁰³ Patentten doğan haklara tecavüz edilmesi halinde öncelikle özel hüküm olan PatKHK ve ancak anılan hükümlerin düzenleme yapmadığı alanlarda genel hükümlere (TTK vs.) gidilebilecektir. Oysa söz konusu özel hükümlerin, dava konusu eylemleri, hukuka aykırı görmeyerek geçerli sayması halinde, bir başka anlatımla özel hükümlerin tüketildiği durumlarda, bu sefer de genel hükümlerden yararlanarak anılan eylemleri hukuken geçersiz saymak ve yaptırıma tabi tutmak, mümkün değildir.

karşımıza çıkmakta ve bu ilkenin olayımız bakımından uygulanıp uygulanamayacağı belirlenmesi gerekmektedir.

Buluş sahibi, patent konusu ürün veya patent konusu usul ile doğrudan doğruya elde edilen ürünü satışa arz etmek, satmak veya kiralamak yahut lisans sözleşmesi gibi bir işlemle üçüncü şahıslara sunmak konusunda inhisari bir yetkinin ve hakkın sahibidir. Söz konusu iktisadi içerikli işlemler, aynı zamanda patentten doğan hakkın unsurlarıdır¹⁰⁴. Ürünlerin üçüncü bir kişiye, bizzat patent sahibi veya onun izni ile bir başkası tarafından iradi ve hukuki bir işlemle satılması veya devredilmesi durumunda patente bağlı hakların kullanılıp kullanılmayacağı sorunu ortaya çıkar¹⁰⁵. ***Bu sorunun çözümü için patent hakkının tüketilmesi ilkesinin uygulanması kabul edilmiştir.*** Tükenme prensibi, patent hakkı sahibinin, kendisi tarafından veya onun izni ile piyasaya sürülen malın dolaşımını kontrol etmek üzere fikri ve sınai hukuktan kaynaklanan haklarını kullanmasını önler. Böylece patent sahibinin izni ile bir defa piyasaya sürülen malların el değiştirmeleri önlenemez. Patent hakkının tükenebilmesi için, diğer fikri-sınai haklarda olduğu gibi, belli koşulların gerçekleşmesi gerekmektedir:

1.Belirli Coğrafi Alanda Piyasaya Sunulma

Fikri-sınai haklarda, dolayısıyla patent haklarında tükenmenin uygulama alanına ilişkin üç türlü yaklaşımın bulunduğu söylenebilir: **(1)**Uluslararası Tükenme; **(2)**Ulusal Tükenme; **(3)**Bölgesel Tükenme. Bu seçeneklerden birinin seçimi tükenme ilkesini, o coğrafi bölgeyle sınırlayacaktır.

a. Uluslararası Tükenme: Uluslararası tükenme prensibi, malların hak sahibi tarafından veya onun izni ile uluslararası pazarda herhangi bir yerde sunulmasından sonra, patent sahibinin patentten doğan hakları malların piyasaya sunulduğu ülkeden başka bir ülkede de tüketmiş olması demektir¹⁰⁶. Uluslararası tükenme ilkesinin kabulü halinde, hiçbir coğrafi sınır tanımak-

¹⁰⁴ **Kaya A.**, Türk Hukukunda Patentten Doğan Haklar, İHFM C:LV, S. 4, İstanbul 1997, s.55.

¹⁰⁵ **Saraç T.**, Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması, Ankara 2003, s.128.

¹⁰⁶ **Taylan**, s.94; **Kayhan F.**, “ Türk Marka Hukuku Açısından Paralel İthalat ve Marka Hakkının Tükenmesi”, Akara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi, Y. 1, C. 1, S. 2001/1, s.63; **Saraç**, s.135.

sızın dünyanın neresinde piyasaya sunulursa sunulsun patentli ürün üzerindeki hak tüketilmiş olacaktır¹⁰⁷.

b. Ulusal Tükenme: Ulusal tükenme, patentten doğan hakkın patentin verildiği ve piyasaya sürüldüğü ülke sınırları içinde tüketilmesini ifade eder. Buna göre, mallar bir kez ulusal pazarın herhangi bir yerinde pazara sunulduktan sonra patent sahibi **piyasaya sürülmüş malları** bakımından tüm ulusal pazarda patent hakkını tüketmiş olacaktır¹⁰⁸ (*PatKHK m.76*). Ulusal tükenme halinde tükenme prensibi, belli bir ülkenin sınırları içinde uygulanır. Patent sahibi, diğer ülkelerde hakkını kullanmaya devam edebilecektir.

c. Bölgesel Tükenme: Bölgesel tükenme halinde, patent hakkı belli bir coğrafi bölgenin sınırları dahilinde tükenecektir. Bölgesel tükenme iki halde söz konusu olabilir: **(1)** Patent hakkının ulusal sınırlar dahilinde belirli bir coğrafi alanda tükenmesi kabul edilebilir; ya da **(2)** Uluslararası sözleşmelerle anlaşmaya taraf ülkeler arasında bir bölgesel tükenme sağlanabilir. Bu durumda anlaşmaya taraf ülkelerden birinde patent sahibi tarafından veya onun izni ile piyasaya sunulan patentli malın anlaşmaya taraf diğer bir ülkede satışı, dağıtımı önlenemeyecektir.

Bölgesel tükenme ilkesi, günümüzde, Avrupa Birliği (*Buradan itibaren AB olarak anılacaktır*) dahilinde uygulama alanı bulmuştur. Avrupa Topluluğu Adalet Divanı (*Buradan itibaren ATAD olarak anılacaktır*)'nın kararları sonucunda bölgesel tükenme ilkesinin topluluk dahilinde kabul edildiği söylenebilir¹⁰⁹. Buna karşın, Türkiye Gümrük Birliğine dahil olduğu halde, bölgesel tükenmenin kapsamına girmemektedir. Bu kural 1/95 Türkiye-

¹⁰⁷ Kayhan s.63; Saraç, s.135.

¹⁰⁸ Taylan, s.95; Saraç, s.130.

¹⁰⁹ Adalet Divanı ilk kez *DEUTSCH GRAMMOPHON* davasında hakkın tüketilmesi ilkesini ortaya koymuştur: Case 78/70. Deutsch Grammophon davasında markaya yönelik olarak ortaya konulan hakkın tüketilmesi ilkesi, "Centrafarm-Sterling Drug" davasında ilk kez patent hakkına uygulanmıştır. Dava için bkz.: Case 15/74, Centrafarm B.V. v. Sterling Drug. Inc. Ayrıntılı bilgi için bkz.: Saraç, s.133. Marka hukuku açısından öğreti ve yargı kararları ile benimsenen Birlik çapında tükenme prensibi, AB'nin 89/104 sayılı 1.Konsey Direktifinin 7. maddesi ile hüküm altına alınmıştır. Daha sonra bu ilke Topluluk Patent Anlaşması'nın 28. maddesinde benimsenerek, patent hukuku içinde hüküm altına alınmıştır. Böylece, birliğe dahil olmayan ülkelerde piyasaya sunulan patentli ürünlerin birliğe girişi patent sahibi tarafından engellenebilecektir.

Avrupa Topluluğu Ortaklık Konseyi kararının 8 sayılı ekinin 9.2. maddesinde açıkça öngörülmüştür¹¹⁰.

2. Malların Patent Sahibi Tarafından veya Onun İzni İle Piyasaya Sunulması

a. Piyasaya Sunma Kavramı: Patenti taşıyan malların piyasaya sunulması, çeşitli şekillerde gerçekleşebilir. Sürümün, hangi hukuki kalıp içinde yapıldığının önemi olmadığı gibi ücret karşılığında yapılıp yapılmadığı üzerinde de durulmaz¹¹¹. Bu bakımdan patent hukuku anlamında satım, Borçlar Hukuku anlamında satımdan daha geniş bir anlama sahiptir¹¹² (*PatKHK m.76*). Bir başka anlatımla bu kavram, mülkiyeti devreden satım sözleşmesini içer-mekten başka, mülkiyeti devretmemekle birlikte üründen faydalanma imkanı veren ve ürün üzerinde hakimiyet kurulmasını sağlayan işlemleri de içine alır. Dolayısıyla patent hukuku anlamında satımı, patent konusu ürün üzerinde vasıtalı veya vasıtasız zilyetliğinin temin edilmesi şeklinde tanımlamak da mümkündür¹¹³. Örneğin ürünlerin kiralanması, mülkiyeti muhafaza kaydı ile verilmesi, yurt dışındaki alıcıya gönderilmesi, lisans verilmesi veya ödünç verilmesi de bu kapsamda değerlendirilmelidir¹¹⁴.

¹¹⁰ **Tekinalp Ü.**, Fikri Mülkiyet Hukuku, İstanbul 2002, s.508; ayrıntılı bilgi için bkz.: **Tekinalp Ü.**, Gümrük Birliğinin Türk Hukuku Üzerindeki Etkileri, İÜHF 95-96, İstanbul C.LV, S:1-2, s.28 vd. (Buradan itibaren Makale olarak anılacaktır); **Arkan S.**, "Fikri ve Sınai Haklarda Hakkın Tüketilmesi Doktrini", AB ve Türkiye İktisadi Kalkınma Vakfı Dergisi, S.129, Mart-Nisan 1996, s.51; 1/95 sayılı AB-Türkiye Ortaklık Konseyi Kararının EK 8'in 9/2 maddesi: "Bu karar çerçevesinde tarafların ticari ilişkilerine uygulanan fikri, sınai ve ticari mülkiyet haklarının tüketilmesi sonucunu doğurmaz"; ayrıntılı bilgi için bkz.: **Saraç**, s.134, dn. 469.

¹¹¹ **Arkan S.**, 'Marka Hakkının Tüketilmesi', Prof. Dr. Ali Bozer'e Armağan, 1999, s.203.

¹¹² "Patent sahibi veya onun izniyle Türkiye'de satışa sunulmuş olan patentli ürünlerle ilgili filler patentten doğan hakkın kapsamı dışında kalır". Bu hükümde **satışa sunma** değil, **sunma** kavramının kullanılması gerekir. Aksi takdirde, satış dışındaki borçlandırıcı işlemlere yönelik tekliflerin hakkın kapsamı dışında kalması sonucunu doğuracaktır. Nitekim, kararnamenin mehz kanunlarından olan Alman Patent Kanununda kavram satışa sunma olarak değil, sunma (*teklif etme*) olarak zikredilmiştir (*ayrıntılı bilgi için bkz.: SARAÇ, s.65*). Yargıtay'ın farklı tarihlerde verdiği kararlarda da **piyasaya sunma** kavramını bu şekilde anladığı görülmektedir.

¹¹³ **Saraç**, s.63.

¹¹⁴ **Kaya**, s.186.

Sonuç olarak patent sahibinin ekonomik menfaat elde ettiği her türlü zilyetlik devri, piyasaya sunma olarak kabul edilmelidir.

Tükenme etkisinin gerçekleştiği anın tesbiti bakımından satış lisansı sözleşmesinin niteliği önem kazanmaktadır. Satış lisansı sözleşmesinde lisans alana, lisans konusu malları piyasaya arz ederek ticaret alanına intikal ettirme olanağı verilmektedir. Gerçek bir patent satış lisansı sözleşmesinin varlığı, özellikle lisans alanın patentli ürünleri satış anında lisans verene ait depodan teslim alması halinde söz konusu olmaktadır¹¹⁵. **Patentli ürünlerin, depoları ulaşmasıyla ürünler üzerindeki hak çoktan tükenmiştir**¹¹⁶

Lisans veren sıfatını haiz Nature firması, patentli ürünlerini lisans alanların deposuna teslim etmiştir. Bu teslim ile patentli ürünlerin zilyetliği, lisans alanlara (*Ege/Ova*) geçmiş olup bu ürünler üzerindeki patentten doğan haklar tüketilmiştir. Bu hakların tüketilmemesi, lisans konusu ürünlerin satış anında, lisans verene ait depodan teslim alınması halinde mümkündür. Buna karşın olayımızda lisans alanlar, patentli ürünleri teslim alarak söz konusu satışları kendi depolarından yapmışlardır veya yapacaklardır. ***Bunun sonucunda, Vent Modüllerinin Türkiye’de piyasaya sunulması, lisans alanların depolarına teslim edilmesiyle gerçekleşmiştir.*** Böylece Vent Modülleri üzerindeki haklar tükenmiş olup patent sahibi (*veya olayımızdaki gibi inhisari lisans sahibi*) bu ürünlerin mübadelesine engel olamayacaktır.

b. Sözleşmeyle Verilen İzin Çerçevesinde Piyasaya Sunma: Patent sahibi, patentli ürünlerini değişik yöntemlerle bizzat kendisi veya izni dahilinde üçüncü bir kişi¹¹⁷ yoluyla piyasaya sunabilir. Lisans sözleşmeleri yolu ile patentli ürünlerin piyasaya sunulmasıyla bunlar üzerindeki hakların tükenmesi gerçekleşecektir. Ancak yukarıda yaptığımız açıklamalara bağlı kalarak, olayımız bakımından patentli ürünler üzerindeki hakkın, bizzat patent sahibi (*Nature*) tarafından tüketildiği sonucuna varmaktayız. Belirtildiği gibi satış lisansı sözleşmelerinde, lisans alanlar malları lisans verenden teslim

¹¹⁵ Ortan, s.139-140; Gürzumar, s.94-95.

¹¹⁶ Eroğlu S., Rekabet Hukukunda Bilgisayar Programlarının Korunması, İstanbul 2000, s.127-128.

¹¹⁷ Patent sahibi ile hukuki-ekonomik bir tabiyet içerisinde bulunanlar (örneğin, holding ile yavru şirketler veya bağlı işletmeler) ile patent sahibi ile bir tabiyet ilişkisi içinde bulunmayıp da sözleşme yoluyla patenti kullananlar (örneğin lisans alanlar), patent hakkı sahibinin izni ile patentli ürünü piyasaya süren üçüncü kişiler konumundadır. Ayrıntılı bilgi için bkz.: Arkan, s.136; Taylan, s.119; Saraç, s.128-129.

olarak kendi depolarından satıyorlarsa tükenme, patentli ürünlerin kendilerine teslimi ile birlikte zaten gerçekleşmiştir. Sonuçta Vent Kuluçka Nem Modülleri üzerindeki haklar, hak sahibi Nature firması tarafından, üçüncü bir şahsın aracılığına gerek kalmadan tüketilmiştir.

3. Tükenecek Hakkın Kapsamı, Paralel İthalat ve Geri İthalat Kavramları

Patent hakkının tükenmesi, patentli ürünler ile sınırlı olup patent hakkının kendisini kapsamamaktadır. Tükenecek olan patentin kendisi değil; patentli ürünlerdir. Patentli ürün ile kastedilen, ürün patentinde buluşun uygulandığı veya başka bir deyişle buluşun somutlaştığı ürün; usul patentinde ise, patentli usulün uygulanmasının doğrudan sonucu olan üründür.

Bu ilke ilk defa, ATAD tarafından **Sebego**¹¹⁸ kararında açıklığa kavuşturulmuştur. Tükenecek ile ilgili değerlendirme yapılırken, tükenen olan hakkın sınırını doğru olarak belirlemek gerekmektedir. Sebego kararında belirtilen nüanstın sonra, tükenen olanın patent sahibi veya onun izniyle piyasaya ilk kez sunulmuş miktar; o parti mal için hakkın tükendiği gözden kaçmamalıdır¹¹⁹. Böylece iki farklı ülkede piyasaya sunulmuş olan mallar, iki ülke arasında ithalata konu olursa, bu malların ülkelere girişine engel olunabilecektir. Bu noktada paralel ve geri ithalat kavramlarıyla bu kavramların birbirinden farkı önem taşımaktadır¹²⁰.

Paralel ithalat, patent hakkı sahibi tarafından veya onun izniyle bir başkası tarafından ülke dışında piyasaya sunulan patentli ürünün, patent sahibinin izni olmaksızın ülkeye ithal edilmesidir. **Geri ithalatta** ise, patent sahibi tarafından veya onun izni ile ülke içinde piyasaya sunulmuş olan patentli ürünlerin yine patent sahibi veya onun izni ile başka bir ülkeye ihraç edilmesinden sonra, ihraç edilen malların üçüncü kişiler tarafından tekrar

¹¹⁸ 1.7.1999 tarihli *Sebego* kararı için bkz.: Case C1773/98 Sebego Inc and Ancianne Maison Dubois et Fils SA v. Hartlauner Handelsgesellschaft mbH, 30 IIC, s.920; ayrıntılı bilgi için bkz.: **Kayhan**, s.64; **Pınar H.**, “Marka Hukukunda Hakların Tükeneceği”, Prof. Dr. Kemal Oğuzman’ın Anısına Armağan, İstanbul 2000, s.889.

¹¹⁹ **Kayhan**, s.64; **Pınar**, s.889.

¹²⁰ Patent sahibinin ürettiği *aynı cins (özdeş) malını* iki farklı ülkede piyasaya sunulması, bir ülkede piyasaya sunulan *-miktarı belli-* mal üzerindeki patent hakkının tüketilmesine neden olmayacaktır. Çünkü haklar, o parti mallar için ülkesel olarak tükenmektedir. Böylece somut olarak malların piyasaya sürülmesi, üretilecek mallar için ve diğer ülkelerde piyasaya sürülen mallar için hakkın tüketilmesine yol açmayacaktır.

ülkeye ithal edilmesidir¹²¹. Paralel ve geri ithalat kavramları arasındaki farklılığın, patent hukukunda (*dolayısıyla diğer fikri ve sınai haklarda*) yarattığı sonuç şöyle ifade edilebilir: Patentli ürünlerin bir ülkede piyasaya sunulmasından sonra patent hakkı sahibinin piyasaya sunduğu bu ürünler yurt dışına ihraç edilirse, bunların üçüncü kişiler tarafından *-malların önceden piyasaya sunulduğu ülkeye-* tekrar ithali önlenemez (**geri ithalat**). Buna karşın, ulusal tükenme ilkesi çerçevesinde patent sahibi, orijinal (*parti olarak belirlenmiş*) malları ülke dışında piyasaya sunmakla, kendi ülkesinde patentten doğan hakkını tüketmiş değildir (**paralel ithalat**). Böylece geri ithalatta ithale konu olan ürünler üzerindeki haklar, önceden ülke içinde tüketilirken; paralel ithalatta ise tüketilmemektedir. Buradan çıkan sonuç şudur: Patent sahibi, fikri ve sınai mülkiyet hukukuna dayanarak paralel ithalata engel olabilirken, geri ithalata engel olamayacaktır.

Tüm bu açıklamalardan sonra olayımızda, geri ithalatın varlığı görülmektedir. Çünkü patentli ürünlerin lisans alanların (Ege/Ova) depolarına ulaştırılmasıyla bu ürünler üzerindeki haklar tüketilecektir. Böylece bu ürünlerin yurt dışına ihraç edilip tekrar Türkiye'ye ithali, geri ithalat olup engellenmesi mümkün değildir. Bunun sonucunda müvekkilimizin yaptığı ithalat (Ekin) ve satım (Ekin/Ahmet Gümüş) faaliyetleri, fikri ve sınai mülkiyet hukukuna aykırılık teşkil etmeyecektir.

4. Yargıtay ve Türk Doktrini Açısından Hakkın Tüketilmesi Kavramına Yaklaşımlar

a. PatKHK Açısından Hakkın Tüketilmesi İlkesinin Kabul Edilişi: PatKHK'nin 76. maddesi, "*Patentten Doğan Hakkın Tüketilmesi*" başlığını taşımaktadır. Bu maddeye göre; "*Patent sahibi veya onun izni ile Türkiye'de satışa sunulmuş¹²² olan patentli ürünlerle ilgili fiiller patentten doğan hakkın kapsamı dışında kalır*" şeklindedir. PatKHK'nin 76. maddesinde ülkesel tükenme ilkesinin benimsendiği açık bir şekilde görülmektedir¹²³. Patentli

¹²¹ Pınar, s.899-900; Kayhan, s.53.

¹²² Bu maddede, satışa sunma değil; sunma kavramının kullanılması gerekir. Aksi takdirde satış dışındaki borçlandırıcı işlemlere yönelik tekliflerin hakkın kapsamı dışında kalması sonucunu doğuracaktır. Nitekim, kararnamenin mehz kanunlarından olan Alman Patent Kanununda kavram satışa sunma olarak değil; sunma (*teklif etme*) olarak düzenlenmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz.: Saraç, s.65.

¹²³ Arıkan, s.43; Tekinalp, s.384-385; Arkan, s.203-204; Şehirli F.H., Patent Hakkının Korunması, Ankara 1998, s.191; Taylan, s.104-105; Saraç, s.135; Kayhan, s.70.

ürüne ilişkin izin, Türkiye'nin belli bir bölgesi için verilmiş olsa bile tükenme, bütün Türkiye yönünden söz konusu olur.

PatKHK 76. maddede *piyasaya sunma* yerine *satışa sunma* kavramının kullanılması yerinde değildir. Türk öğretideki hakim fikre göre, *piyasaya sunma* unsurunu *satışa sunma* olarak sınırlamak, tekeli fikri ve sınai haklara aşırı bir koruma getirecektir. Bu sebeple, patent hakkı sahibinin hakkını tüketebilmesi için hak sahibinin bu patentli mallar üzerindeki zilyetliğinin her türlü devir yoluyla bir başkası tarafından elde edilmiş olması gerekli ve yeterlidir. Patentli malın mülkiyetinin devri gerekli değildir¹²⁴. Patentli malların piyasaya sunulması çeşitli şekillerde gerçekleşebilir. Sürümün, hangi hukuki kalıp içinde yapıldığının (*satış, trampa, kiralama vb.*) önemi olmadığı gibi ücret karşılığında yapılıp yapılmadığı üzerinde de durulmaz. Malın, vitrine konularak teşhir olunması da, bu anlamda 76. madde kapsamında satışa sunma olarak değerlendirilir¹²⁵.

b. Yargıtay Kararlarında Benimsenen Tükenme İlkesinin Değerlendirilmesi: Tükenme ilkesinin uygulanması bakımından Yargıtay'ın konuyla ilgili verdiği kararların incelenmesi yerinde olacaktır. İncelenen kararlar, markalı ürünlere ilişkin olsa da tükenme ilkesinin Yargıtay tarafından nasıl yorumlandığını bize gösterecektir. Kabul edilen ilkelerin ve benimsenen yaklaşımların, patent hukuku çerçevesinde de geçerli olacağı açıktır.

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin marka hakkının tükenmesi ve paralel ithalata ilişkin yayımlanmış iki önemli kararları bulunmaktadır¹²⁶. Yargıtay ilgili kararlarında kabul ettiği ilkeleri aynen tekrarlamıştır. Yargıtay tarafından çözümlenmesi gereken hukuki sorun; "*Türk iç pazarına sunulmuş malların, daha sonra üçüncü kişiler tarafından yurt dışından ithali halinde durumun ne olacağı*" şeklinde formüle edilmiştir¹²⁷. Yargıtay'ın bu mesele ile ilgili olarak benimsediği ilke aynen şöyledir:

"556 sayılı KHK 'nin 13/1 ve bu maddenin mehzazı olan 89/104 Sayılı yönergenin 7.1 maddesinde 'marka sahibi tarafından veya onun izni ile

¹²⁴ Pınar, s.861-862.

¹²⁵ Arkan, s.203.

¹²⁶ 11.HD. 12.03.1999, 7996/2099 (BATİDER, 1999/1, s.194-198). Söz konusu karar, doktrin tarafından *Police* kararı olarak adlandırılmıştır. Diğer karar ise; *Dexter* kararı olarak bilinmektedir: 11.HD. 14.06.1999, 3243/5170 (ABD 1999/2, s.323-327).

¹²⁷ Kayhan, s.60.

markayı taşıyan malların piyasaya sunulmasından sonra marka sahibi, markanın bu mallarla ilgili olarak kullanılmasını yasaklayamaz' hükmü getirilmiştir. Buna uygulamada ve yasal düzenlemelerde marka hakkının tüketilmesi kavramı denilmektedir. Bu ilkenin uygulanabilmesi için yukarıda da değinildiği üzere tescilli markayı taşıyan malların marka sahibi tarafından veya onun izni ile Türkiye'de piyasaya sunulmuş olması gerekir. Markalı malların Türkiye'de piyasaya sunulmasından sonra marka hakkı sahibi, bu malların yurt dışına satar (veya yurt dışında menşe ülkeden başka bir ülkede üretilirse) bunların üçüncü kişiler tarafından satın alınarak Türkiye'ye ithaline (paralel ithalat) engel olamaz. Aynı ilke yabancı markayı taşıyan malların Türkiye'de tek satıcısı (münhasır lisans sahibi) durumunda olan ve marka sahibinin izniyle bu markayı adına tescil ettirmiş bulunan kişi bakımından da geçerlidir..."

Yargıtay'ın tükenme ilkesi hakkındaki görüşlerini şu şekilde değerlendirebiliriz:

a. Paralel ithalat ve geri ithalat kavramlarının Yargıtay tarafından gereği gibi aydınlatılmadığı açıktır¹²⁸. Yargıtay'a göre Türkiye'de piyasaya sunulmuş malların, ihraç edilip tekrar Türkiye'ye üçüncü kişiler tarafından ithali de paralel ithalat olarak adlandırılmaktadır. *Oysa, bu durumda paralel ithalat değil; geri ithalat kavramı gündeme gelecektir.* Yapılan açıklamalarda, fikri ve sınai mülkiyet hukuku açısından geri ithalata engel olunamayacağını belirtmiştik. *Buna rağmen Yargıtay'ın nihai çözümü geri ithalat açısından da farklılık yaratmamakta; bu durumlarda da ithalata engel olunamayacağı belirtilmektedir. Sonuçta, Yargıtay hukuki olguları farklı adlandırsa da vardığı hukuki sonuç yerindedir. "Türkiye'de piyasaya sunulmuş fikri-sınai mülkiyet hakları ile korunan malların, yurt dışına ihraç edilip tekrar Türkiye'ye ithaline engel olunamayacaktır".*

b. Yargıtay içtihadında, tükenmenin markanın kendisi için değil; piyasaya sunulmuş somut miktardaki mallar için geçerli olduğu hususuna değinilmemiştir. Kararda yurt dışında piyasaya sunulan markalı mallar için de Türkiye'de tükenmenin gerçekleşebileceği öngörülmektedir. Çünkü özdeş (aynıyet taşıyan) olan ürünlerin -belli bir kısmının- Türkiye'de piyasaya sunulması, Türkiye'de piyasaya sunulmamış ya da ileride üretilecek olan diğer ürünler için de Türkiye'de tükenmeyi gerçekleştirecektir. Önemli olan

¹²⁸ Kayhan, s.65; Saraç, s.135; Pınar, s. 897 vd.

nokta, Türk pazarına aynı nitelikteki ürünlerin sunulmasıdır; artık bu sunum tükenmenin etkisini diğer ürünlere de (*Türkiye’de piyasaya sunulmamış*) yayacaktır. Böylece tükenme somut değil; soyut ürünler üzerinde de gerçekleşmiş olacaktır¹²⁹.

Türkiye’nin AB Gümrük Birliği’ne dahil olduğu halde, bölgesel tükenmeden 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi kararı ile faydalanamayacağı belirtilmiştir. Bu hükme ek olarak fikri ve sınai mülkiyet mevzuatının ülkesel tükenmeyi kabul etmesi hak sahibi yönünden üstün bir ayrıcalık tanımaktadır. Bu sonucun yumuşatılması için *soyut mal* üzerinde tükenmenin kabulü Türkiye’nin menfaatleri açısından zorunluluk taşımaktadır. *Gümrük Birliği’ndeki bu hüküm, hem Gümrük Birliği anlaşmasının amacına hem de AB’nin diğer ülkelerle yapmış olduğu uygulamalara aykırıdır. Bu uygulama ile AB, ülkemizi üretim yapmadan satış yapabileceği bir pazar haline getirmektedir. Buna karşın bölgesel tükenme Türkiye bakımından da geçerli olsaydı; ucuz işgücüne sahip Türkiye’nin bu avantajı kullanılarak Birlik üyesi ülkelerdeki üretim sanayinin Türkiye’ye çekilmesi sağlanabilirdi¹³⁰. İşte bu nedenlerle Yargıtay’ın tükenme ilkesi konusundaki bu yaklaşımı desteklenmelidir. Bu görüşün uygulamaya geçirilmesi ile, Birlik üyesi ülkelerin daha ucuz işgücü imkanı olan Türkiye’de üretim yapma yolunu seçmeleri kaçınılmazdır¹³¹.*

c. Yargıtay’ın kararlarında tükenmenin coğrafi sınırını açık şekilde ifade etmemesi, Türk öğretisi tarafından inceleme konusu yapılmıştır. Yapılan incelemelerde Yargıtay’ın ülkesel tükenme yerine uluslararası tükenmeyi kabul ettiği sonucuna varılmıştır. Ancak Yargıtay kararlarında, ülkesel tükenmenin kabul edildiği görülmektedir. Buna karşın Yargıtay, tükenmeyi somut mallarda sınırlamadığı için uluslararası tükenmeye yakın hukuki sonuçlara varmıştır. Bununla birlikte Yargıtay’ın uluslararası tükenmeyi kabul ettiği söylenemez; zira tükenmenin gerçekleşebilmesi için öncelikle Türkiye’de ürünlerin piyasaya sunulması gerekmektedir. Bu aşamadan sonra piyasaya sunulan ürünlerle ayniyet taşıyan diğer ürünler bakımından da Türkiye çapında ülkesel tükenme gerçekleşecektir. Uluslararası tükenmede ise; markalı veya patentli ürünler üzerindeki hakkın Türkiye bakımından tükenebilmesi için dünyanın herhangi bir yerinde piyasaya sunulması

¹²⁹ Görüşün ayrıntısı için bkz.: **Arkan**, s.202 vd.

¹³⁰ **Saraç**, s.136.

¹³¹ **Saraç**, s.137. Ayrıntılı bilgi için bkz.: **Taylan**, s.257 vd.; **Pınar**, s. 905 vd.

yeterlidir. Oysa Yargıtay, kararlarında ürünler üzerindeki hakkın Türk iç pazarına sunulduktan sonra tükeneceğini belirtmektedir. Sonuçta Yargıtay, ülkesel tükenme ile birlikte soyut mal üzerinde tükenmeyi kabul ederek ülkesel tükenmenin etkisini yukarıda açıklanan sebeplerle genişletmiştir. Ancak bu genişleme hiçbir zaman uluslararası tükenme düzeyine ulaşmayacaktır.

D. DAVACI EGE'NİN İNHİSARİ SATIŞ LİSANSI SÖZLEŞMESİNDEN DOĞAN VE PATENT HUKUKU İLE KORUNAN YETKİLERİNİ, MÜVEKKİLLERİMİZE KARŞI KULLANMAK İSTEMESİ REKABET HUKUKU TARAFINDAN ENGELLENMEKTEDİR.

1. Genel Olarak

Buraya kadar yaptığımız açıklamalarda, taraflar arasındaki sözleşmenin rekabet hukuku kurallarına aykırı olduğunu; dava konusu patentli ürünler üzerindeki hakkın tükendiğini, kademeli bir şekilde ortaya koymaya çalıştık. Bu bölümde ise, patentten doğan hakkın rekabet hukuku tarafından nasıl sınırlandırıldığı incelenecektir¹³². Patent ve diğer fikri ve sınai mülkiyet haklarının kullanımı, temelde iki yönden sınırlandırılmıştır. Birincisi, bu haklar üzerinde tükenme ilkesinin uygulanmasıdır; ikincisi ise, hakların rekabet kurallarına aykırı şekilde kullanımının engellenmesidir.

2. Rekabeti Sınırlayıcı Nitelikteki Fikri ve Sınai Hakların Kullanımına, Rekabet Hukuku İzin Vermemektedir.

Fikri ve sınai hakların özel olarak düzenlenmesinin nedeni, sahibinin tekel olarak sahip olduğu yararlanma hakkını koruma altına almaktır. Rekabetin korunması hakkındaki düzenlemelerin amacı da rekabetin düzgün işlenmesini önleyecek her türlü engeli bertaraf etmek, daha açık ifadeyle, kartel ve benzeri oluşumların ekonomik ve sosyal açıdan zarar verici etkilerini gidermek ve rekabetin sınırlanmadan işlediği bir piyasa yaratmaktır. Böylece, rekabet üzerinde etki gösterebilecek tekelleri nitelikteki fikri ve sınai hakların,

¹³² Bu aşamaya kadar yaptığımız savunmalar bağımsız nitelik taşımaktadır. Bundan önce yaptığımız ve bundan sonra yapacağımız savunmaların sadece birinin kabulü halinde dahi davacı tarafın, müvekkillerimize karşı ileri sürdüğü talepler reddedilecektir.

Rekabet Hukukundan doğan yasakların kapsamı içinde olduğunu kabul etmek gerekir.

Rekabet kurallarının, fikri ve sınai haklar üzerindeki denetimi, lisans sözleşmeleri üzerinde yoğunlaşmıştır. Zira, lisans sözleşmeleri yolu ile fikri ve sınai haklara sahip olma tekel tarzında kullanmayı da beraberinde getirecektir. Lisans sözleşmeleri üzerindeki rekabet hukuku uygulamalarının, dava konusu inhisari satış lisansı sözleşmesi üzerinde ne şekilde gerçekleştiğini savunmamızın ilk bölümünde belirtmiştik. Savunmamızın ikinci bölümünde ise söz konusu sözleşme, rekabet hukuku açısından geçerli olsa bile patentli ürünlerin ithali ve Türkiye dahilinde satımına engel olunamayacağını (*tükenme ilkesi çerçevesinde*) ortaya koymuştuk. Olayımızda geri ithalatın söz konusu olduğu ve geri ithalatın fikri ve sınai hukuk tarafından engellenemeyeceği vurgulanmıştı. Bu açıklamalarımızı yaparken paralel ithalat kavramı üzerinde durulmuş, paralel ithalatın fikri ve sınai hukuk tarafından önleneyeceğini belirtmiştik. Ancak fikri ve sınai hukuk açısından getirilen bu yetki, rekabeti kısıtlayıcı şekilde kullanılamayacaktır.

Rekabet Hukuku, lisans sözleşmelerini denetlerken bazı hallerde muafiyet de tanımaktadır. Bununla birlikte getirilen muafiyet sistemi, özellikle lisans sözleşmesinin tarafları için etkili olabilmektedir. Rekabetin kısıtlanması, fikri ve sınai hakkın amacını aşır üçüncü kişilerin girişimlerini olumsuz yönde etkiliyorsa artık muafiyetin sınırları aşılmıştır. Muafiyet sisteminin temel amacı, aynı organizasyon içindeki teşebbüsler arası rekabeti sınırlayıcı anlaşmaların geçerli hale getirilmesidir; yoksa üçüncü kişilerin faaliyetlerinin zorlaştırılması, kısıtlanması veya piyasaya girişlerinin engellenmesi olarak kabul edilemez. Görüldüğü gibi, fikri-sınai haklarla rekabet hukuku arasında sürekli bir çatışma bulunmaktadır. İnhisari ve yasaklayıcı yetkiler içeren fikri-sınai hakların, serbest rekabet düzeyinde ve rekabeti koruyan kurullarla nasıl bağdaşacağını belirlemek gerekmektedir¹³³. Bu ihtiyacın, ATAD tarafından çeşitli ilkelerin geliştirilmesi ile karşılanmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu ilkeler geliştirilirken, fikri ve sınai haklar ile rekabet kuralları arasında denge kurulmaya çalışılmıştır. Bu çalışmalarla ortaya konulan sonuçlar, Türk hukuku açısından örnekseyici olabilecektir (*Özellikle 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı çerçevesinde hukukların uyumlaştırılmasıyla bunların önemi daha da artmıştır*).

¹³³ Tekinalp, s.30.

Bu girişimin ürünü olan temel ilkenin, *tükenme ilkesi* olduğu görülmektedir. Ancak Divan tarafından bu ilkenin uygulanması bazı durumlarda rekabetin korunması için yeterli görülmemiş ve hakkın tüketilmesi ile bağlantılı ilkeler benimsenmiştir. Bu ilkeleri; (1)Hakkın Varlığı, (2)Hakkın Tüketilmesi, (3)Hakkın cevheri/özü olarak sıralayabiliriz. Bu üç ilke, tükenme ilkesini tamamlayarak fikri ve sınai hakların kullanımını sınırlamaktadır. İnhisari nitelikteki bu haklara getirilen sınırlamalar ile malların serbest dolaşımı ve rekabetin korunması amaçlanmaktadır.

Hakkın varlığı, fikri ve sınai hakların birliğe üye devlet mevzuatında düzenleniş şekli, varoluş biçimi olarak ifade edilen bir ilkedir¹³⁴. Adalet Divanı hemen hemen tüm davalarda hakkın varoluş biçimine saygılı olduğunu, bunu irdelemediğini belirtmiştir¹³⁵.

Hakkın kullanımı, fikri ve sınai hakkın üye devlet mevzuatındaki düzenleniş biçimi ve hak sahibinin bundan doğan yetkilerinin varlığına saygılı olan Adalet Divanı, bu hakların kullanım biçiminin, malların serbest dolaşımını tehlikeye sokması veya rekabet kuralları¹³⁶ ile çelişmesi halinde, Birlik'te entegrasyonun korunması amacı ile her zaman yetkisi dahilinde olduğunu

¹³⁴ Avrupa Topluluğu Antlaşmasının (ATA) 295. (eski 222.) maddesine göre; ATA hükümleri üye ülkelerin mülkiyet sahipliği sistemini düzenleyen kuralları ihlal etmeyecektir. Bu madde ile ATA, ulusal fikri ve sınai mülkiyet hukukunu tanımıştır. **Anık G.**, "AT Rekabet Hukukunda Fikri ve Mülkiyet Hakları", Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi, Ankara 2001, C:1, S:3, s.107-108. Antlaşmanın 25-26/28-29 maddeleri, üye ülkeler arasında ithalat ve ihracat vergileri ile eşetkili vergilerin ve üye ülkeler arasında ithalat ve ihracatta miktar sınırlamalarının ve eş etkili bütün önlemlerin bertaraf edilmesine ilişkin hükümlere ayrılmıştır. Bu hükümler ile malların serbest dolaşımı ilkesi uygulamaya sokulmaya çalışılmıştır. Buna karşın Antlaşmanın 30. (eski 36.) maddesinde malların serbest dolaşımı ilkesinin istisnaları gösterilmiştir. Bu sebepler arasında "*sınai ve ticari mülkiyetin korunması*" istisnası da yer almaktadır. İstisnaya göre; üye ülkelerin ulusal hukuklarında fikri ve sınai mülkiyete tanınan koruyucu ve inhisari haklar, malların serbest dolaşımına engel olabilir. Ancak bu istisnaların da bir sınırı olacaktır ve bu sınırlar tükenme ilkesi ile birlikte yukarıda açıklayacağımız ilkelerle çizilecektir. **Tekinalp/Tekinalp**, Avrupa Birliği Hukuku, İstanbul 2000, s.683.

¹³⁵ **Arıkan**, s.44.

¹³⁶ ATA'nın Topluluk içinde rekabeti koruyan 81.(eski 85.) ve 82. (eski 86) maddelerinde fikri ve sınai haklara ilişkin hükümler yer almamaktadır. Başka bir deyişle, rekabeti koruyan bu hükümler fikri ve sınai hakları saklı tutmadıkları gibi, bunları *-peşinen-*rekabeti sınırlayan, bozan ve engelleyen haklar olarak da görmemişlerdir. Ancak bu hakların varlığı rekabeti sınırlamasa da kullanım biçimleri rekabeti engelleyebilir. Artık bu durumlarda gerek malların serbest dolaşımı ilkesi (ATA m. 30) gerekse rekabet kuralları çerçevesinde (ATA 81. ve 82. maddeleri) hakların kullanımına engel olabilecektir.

belirtmiştir¹³⁷. Divan, hakkın varlığı ve kullanımı arasında sınır çizerek fikri ve sınai hakların, malların serbest dolaşımına ve rekabet kurallarına aykırı şekilde kullanımına engel olmak istemiştir¹³⁸. Adalet Divanı verdiği kararlarda, ATA'nın üye devletlerin hukuklarının tanıdığı endüstriyel ve ticari mülkiyet konularındaki hakların varlığını etkilemezken duruma göre, bu hakların kullanımı Antlaşmadaki yasaklarla (*bu yasaklar rekabet hukukunu düzenleyen 81. ve 82. maddeden doğmaktadır*) kısıtlanabileceğini belirtmiştir. Böylece, hakkın varlığı rekabet kuralları dışındayken (*ATA 81 ve 82. maddeleri*) bunların kullanım şekli rekabet hukukunun inceleme konusu olabilir.

Yukarıda, fikri ve sınai hakların “varlıklarının” ulusal hukuklarca düzenlendiği; “kullanımlarının” ise, Birlik hukukunun konusuna girebileceği belirtilmişti. Fikri ve sınai hakların düzenlenmesinde ulusal hukuklarda hak sahiplerine tanınan bu yetkinin kabulü yanında, bu yetkinin kullanımının denetimi de benimsenmektedir. Uygulamada bu denetim, hak sahipleri ile, malların ve hizmetlerin serbest dolaşımı ya da rekabet kurallarına dayananlar arasındaki uyumsuzluklarda menfaat dengesinin kurulmasına yönelir¹³⁹. Söz konusu bu denge, hakkın özü (*cevheri*) ilkesi ile kurulmaya çalışılmıştır. Fikri ve sınai haklarını kullanma biçimi “*hakkın özgül konusuna*” aitse, malların ya da hizmetlerin serbest dolaşımı veya rekabete ilişkin kurallar uygulanamayacaktır¹⁴⁰.

Adalet Divanı hakların özünü belirlerken her bir hak türü için ayrı özellikleri dikkate almıştır. Özgül konu, her bir fikri ve sınai hakkın türüne

¹³⁷ Arıkan, s.44.

¹³⁸ Bu ayırım ilk defa 82.(eski 85.) maddeden kaynaklanan *Consten Grundig*, Sirena V.Eda davalarında geliştirilmiştir. (Consten ve Grundig v.Komisyon Davalar 56 ve 58/64 ECR 299,CMLR 418,1966) (Sirena Srl V. Eda Srl Dava 40/70 ECR 69,CMLR 260,1971). Anık, s.108; kararların analizi için bkz.: Taylan, s.216 vd. Aynı ilkenin *Deutsche Grammophon /Metro* davasında ortaya konulduğu görülmektedir; “...Antlaşma üye ülkelerin sınai ve ticari mülkiyetle ilgili olarak tanıdığı hakların varlığını etkilemese dahi, bu hakların kullanımı Antlaşma'nın getirdiği yasakların kapsamına girebilir”. Okutan G., (Tekinalp/Tekinalp) AB Hukuku, s.687; Anık, s.108. Hoffman La Rochae davasında aynı ilkenin 30. madde (eski 36) çerçevesinde de kabul edildiği görülmektedir: Hoffman La Roche v. Centrafarm Dava 102/77 ECR 1139, CMLR 217, 1978.

¹³⁹ Okutan, s.693.

¹⁴⁰ Okutan, s.693. “Divan 36. maddede, fikri ve sınai haklar açısından malların serbest dolaşımına getirilen istisnanın aslında fikri ve sınai hakkın özünü korumak için getirildiğini belirtmiştir”; Arıkan, s.44.

göre farklı içerik taşır. Bu noktada hakkın işlevi¹⁴¹ kavramına da başvurulduğu görülmektedir. Patent hakkının özgül konusu, patente konu olan ürünün mucidine, ürünü ilk defa ticari dolaşıma sunma ve üçüncü kişilere lisans verme yoluyla buluşu için karşılık sağlama amacı güden mutlak hak¹⁴²tır.

Rekabet kuralları, patentten doğan hakları kontrol ederken buluş sahibinin de menfaatlerini olabildiğince korumak isteyecektir. Bunun gerçekleşebilmesi için rekabet hukuku ile patent hukuku arasındaki sınırın belirlenmesi gerekmektedir. İşte bu noktada, bu sınır çizilirken hakkın özü ilkesi uygulanacaktır. Patent sahibi buluşunu kullanarak ürünler elde edebilir ve elde ettiği ürünleri piyasaya sunabilir. Artık bu aşamadan sonra ürettiği ürünler üzerinde patent sahibine inhisari yetkiler tanımak, hakkın özünü aşacak ve rekabet hukukuna aykırılık oluşturacaktır. Rekabetin korunmasını sağlamak için hak sahibi, piyasaya sunduğu mallar üzerindeki denetimini kaybetmelidir. Aksi halde buluş sahipleri veya lisans alanlar, buluşu piyasada kötü niyetle hakimiyet sağlamak için bir araç olarak kullanabilirler. Bu nedenle patent hakkı ve diğer fikri ve sınai hakların rekabet hukuku tarafından denetlenmesi, özgür rekabet ortamının yaratılması için bir zorunluluk teşkil etmektedir. Rekabeti sınırlayıcı yetkilerin fikri ve sınai mülkiyet hukukundan doğmuş olması, bunların rekabet kuralları tarafından denetlenmesi ve yasaklanmasına engel olamayacaktır. Anılan bu ilkeler, Türk hukuku bakımından da geçerli olacaktır. Zira, bu ilkeler, rekabet hukuku ile fikri ve sınai mülkiyet hukuku arasındaki çekişmeye dayanır. Bu çekişmenin Türk hukuku için de geçerli olması, bu çekişmeyi barındıran Birlik mevzuatının kaynak olarak kullanılmasının doğal bir sonucudur¹⁴³.

Avrupa Topluluğu Antlaşmasının (ATA) 81. ve 82. maddelerinde ortaya koyulan rekabet kurallarının, RKHK tarafından da benimsendiği görülmektedir (RKHK m.4). Aynı şekilde RKHK, fikri ve sınai hakların kullanımı ile ilgili olarak ayrı bir düzenlemede bulunmamıştır. Böylece ATA'da olduğu

¹⁴¹ Hakkın işlevi ilkesi ile hakkın korunmasındaki amaç vurgulanmaya çalışılmıştır. Her hakkın korunmasının belli amaçları vardır, hakkın özü tespit edilirken bu amaçlar göz önünde tutulacaktır.

¹⁴² 15/74 s.Centrafarm/Sterling Drug kararı; 187/80 s.Merck I kararı; 19/84 s.Pharmon/Hoechst kararı; 193/83 s.Windsurfing kararı ve C-191/90 s.Generics I kararında patent hakkının özü bu şekilde tanımlanmıştır: **Oder B.E.**, (Tekinalp/Tekinalp) AB Hukuku, s.708, dn.72.

¹⁴³ Ayrıntısı için bkz.: **Tekinalp**, Makale, s. 35 vd.

gibi fikri ve sınai hakların kullanımı RKHK hükümleri tarafından da denetlenebilecektir.

Fikri ve sınai hak sahibi veya lisans sahibi, fikri ve sınai hukuk mevzuatının kendisine sunduğu yetkileri kullanırken RKHK hükümleri çerçevesinde hareket etmek zorundadır. Ülkenin çeşitli bölgelerine lisans veren patent sahibi ve lisans alanlar, kendi bölgelerine diğer bölgelerden getirilen ürünlerin satışını önlemek isteyecektir. Eğer ülkede tek patent sahibi varsa, bu hak sahibi yurt dışından aynı patentle üretilmiş malların ülkeye ithalini¹⁴⁴ engellemeye çalışacaktır. Bu doğrultuda açılacak davalarda üçüncü kişiler, patent hakkının bu şekilde kullanılmasının rekabet kanununa aykırı olduğunu ileri sürebilirler¹⁴⁵.

Lisans sözleşmelerinin Rekabet Hukuku tarafından denetlenme şeklini, savunmamızın ilk bölümünde dile getirmiştik. Rekabet kurallarına aykırı lisans sözleşmelerinin hüküm doğurmayacağını ancak bu kuralın da *muafiyet sistemi* ile yumuşatıldığını belirtmiştik. Bir lisans sözleşmesi, muafiyetten yararlanarak geçerli hale gelebilmekteydi. Muafiyete ilişkin şartlar incelendiğinde, genel olarak sözleşmenin tarafları arasındaki rekabeti sınırlayıcı hükümlere belli şartlarda muafiyet tanındığı görülmektedir. *Sözleşmenin tarafları dışındaki üçüncü kişilerin girişimlerini sınırlayan, bunları piyasa dışında tutan sözleşme şartları, muafiyet kapsamında yer alamaz*. Örneğin, taraflar arasındaki lisans sözleşmesi, pazarı coğrafi olarak bölmeye karşın belli şartlarda muafiyet kapsamında değerlendirilebilir. Ancak taraflardan birinin, lisans sözleşmesinden doğan yetkilerine dayanarak kendi lisans bölgesine yapılacak paralel ithalatı önlemek istemesi, söz konusu sözleşmeyi muafiyet kapsamından çıkaracaktır. *Sonuçta, lisans sözleşmeleri, geçerli olsa bile bu sözleşmelerden doğan yetkilerin, paralel ticareti engelleyici şekilde kullanımına izin verilmemektedir*¹⁴⁶.

¹⁴⁴ Burada söz konusu olan ithalatın önlenmesi, ithalata konu olacak mallar üzerindeki hakkın Türkiye dahilinde tükenmemesine dayanacaktır. Bu yaklaşım Birlik hukukuna ait olmakla beraber Yargıtay, bu durumlarda dahi hakkın Türkiye dahilinde tükenmeyeceğine inanmaktadır. Hatırlanacağı üzere bu husustaki açıklamalarımızı önceki bölümde yapmıştık. Ancak bu noktada şunu belirtmek isteriz; Yargıtay tükenme konusunda geliştirdiği anlayışla, bu tür ithalatlara engel olunamayacağını belirterek sorunu fikri ve sınai mülkiyet kapsamında (*bir noktaya kadar*) çözmüş olmaktadır.

¹⁴⁵ **Aslan**, s.345.

¹⁴⁶ Birlik, bu husustaki hassasiyetini çıkardığı muafiyet tüzüklerinde açıkça belirtmiştir. 240/96 sayılı Teknoloji Transfer Blok Muafiyeti Tüzüğü ile patent ve know-how'ları

Anılan tüm bu bilgileri davamız çerçevesinde ele aldığımızda, davacı tarafın Rekabet Hukukuna aykırı yetkilerinin kullanımına engel olunacaktır. Davalı müvekkillerce gerçekleştirilen; Vent Kuluçka Nem Modüllerini konu alan “*geri ithalatların*” gerek patent gerekse rekabet hukuku kurallarına göre engelleyemeyeceği açıktır. Bununla birlikte, olayımızdaki ithalatı “*paralel ithalat*”¹⁴⁷ olarak değerlendirdiğimizde de müvekkillerimizin patentli ürünlere ilişkin ticari faaliyetlerine engel olunamaz. Böyle bir girişim, RKHK’nin 4(d) ve 6(a) maddelerince, “*rakip teşebbüslerin piyasaya girişinin engellenmesi ve faaliyetlerinin zorlaştırılması olarak görülerek*” hukuka aykırı bulunacak ve yasaklanacaktır. Böylece, *paralel ithalatın önlenmesi* şeklindeki yetkinin kullanılması, yukarıdaki hükümlerde belirtilen sonuçları doğuracak olması sebebiyle rekabet hukuku tarafından yasaklanacaktır¹⁴⁸.

HUKUKİ GEREKÇELER : 551 s. PatKHK, 4054 s. RKHK, BK, Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyet Tebliği, sair ilgili mevzuat, yerli-yabancı ilmi, kazai içtihat.

MADDİ DELİLLER : Gerek davacı gerekse davalı müvekkillere ait her türlü ticari defter ve belgeler ile alınacak bilirkişi raporu ve her türlü sair yasal deliller.

SONUC VE İSTEM : Yukarıda anılan haklı ve yasal gerekçelerle özellikle Rekabet Hukukundan kaynaklanan şikayet ve talep haklarımız saklı kalmak kaydıyla;

1. Davacı Ege ile dava dışı Nature firmaları arasındaki patentli ürünleri konu alan inhisari satış lisansı sözleşmesinin *geçerli olmadığını* ve içerdiği hükümlerden dolayı *muafiyet kapsamı dışında kaldığının tespitine,*

konu alan lisans sözleşmelerine geniş muafiyetler tanınmıştır. Bununla birlikte muafiyete engel olacak sınırlamalar arasında paralel ticaretin engellenmesi de sayılmıştır. Bu sınırlamayı içeren anlaşmaların per se (*her durumda*) yasak olduğu belirtilmektedir. **Taylan**, s.229.

¹⁴⁷ Bu durumun paralel ithalat olarak nitelendirilmesi halinde dahi engellenemeyeceği açıktır. Önceki açıklamalarımızda, İtalya’da malların piyasaya sürülmüş olması, hakkın özgül konusu içinde görülmüştü. Bu aşamadan sonra başka bir lisans sahibi tarafından patentten doğan yetkilere dayanarak malların ithaline engel olunması, hakkın özgül konusu içinde yer almayacaktır. Zira bu aşamadan sonra, Rekabet Hukukunun, fikri ve sınai haklar için verdiği izin kullanılmış olacaktır.

¹⁴⁸ Rekabet Dergisi, Nisan/Mayıs/Haziran 2001, Ankara, S:6, s.181.

2. Lisans sözleşmesinin geçerli olduğunun kabulüne hükmedilecek olursa, patentli ürünler üzerindeki hakkın tükenmiş olması nedeniyle *ürünlerin ülke içine geri ithali ve satımının engellenemeyeceğinin tespitine,*

3. Patentli ürünler üzerindeki hakkın da tükenmediğinin kabulü halinde bile, davacı tarafın lisans sözleşmesine dayanarak ***ürünlerin paralel ithalatının ve ithal edilen ürünlerin satımının engellenmesi veya benzer nitelikteki rekabeti bozucu taleplerin kabul edilemeyeceğinin tespitine,***

haksız ve her türlü yasal dayanaktan yoksun davanın reddine, yargılama harç ve giderleri ile vekalet ücretinin davacı üzerinde bırakılmasına karar verilmesini vekaleten saygıyla arz ve talep ederiz. 19/04/2003

Davalılar Vekili

Av.(İmza)